

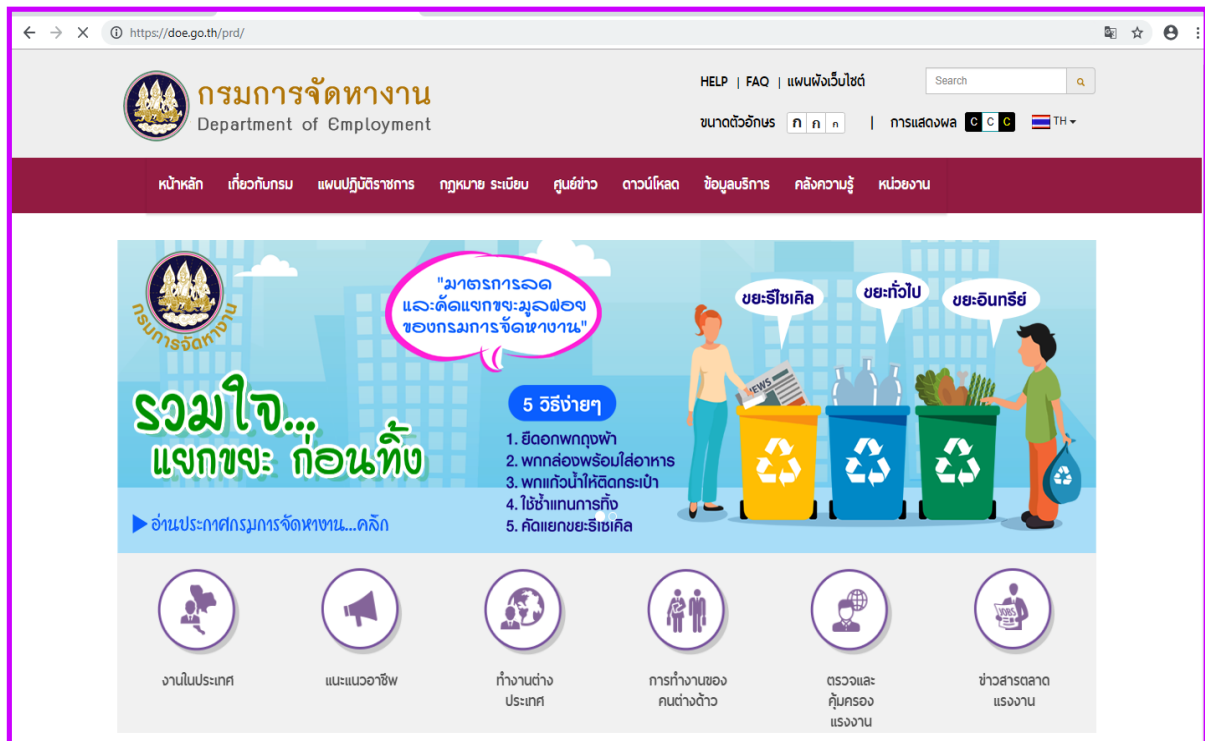
รายงานการศึกษาวิจัย

เรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน : กรณีศึกษาโครงการ
“คู่มือ เกี่ยวก้อย แก้อันคนขอนแก่น”

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน
www.doe.go.th/lmi-ne

www.doe.go.th

มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม ของเจ้าหน้าที่กรมการจัดหางาน

- ข้อ 1 ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์มีคุณธรรมและเสมอภาค
- ข้อ 2 ให้บริการด้วยความเต็มใจ รวดเร็วและประทับใจ
- ข้อ 3 มีมนุษยสัมพันธ์ ชยัน อดทน สามัคคี มีวินัย
- ข้อ 4 พัฒนาตนเองและหน่วยงาน สร้างสรรค์สังคม
- ข้อ 5 ศรัทธา รักษาเกียรติ และศักดิ์ศรีของหน่วยงาน

รายงานการศึกษาวิจัย
เรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน :
กรณีศึกษาโครงการ “คู่เสี้ยว เกียวก้อย แก้วจนคนขอนแก่น”

โดย

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน
กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

กันยายน 2564

<https://www.doe.go.th/lmi-ne>

ISBN 978-616-555-211-0

กกจ. 27/2564 กบต.5

คำนำ

การศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน: กรณีศึกษา โครงการ “คู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำเอาข้อมูลทางด้านคุณภาพ อันประกอบด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการจัดสัมมนากลุ่มย่อยหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำแผนภาพการสร้างคุณค่า (The Value Proposition Canvas) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการมีงานทำให้แก่ครัวเรือนยากจน

โครงการ “คู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น” เป็นโครงการที่มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนและยกระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวยากจน สร้างงาน สร้างรายได้ ซึ่งเป็นการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่ สอดคล้องกับภารกิจสำคัญของกรมการจัดหางาน ตอบสนองยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาลด้วยการใช้พลังการมีส่วนร่วมในรูปแบบประชารัฐ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หวังว่ารายงานการวิจัยเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์และสามารถนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริมการมีงานทำให้แก่ครัวเรือนยากจนในพื้นที่อื่นๆ ต่อไปในอนาคต

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
กันยายน 2564

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.บุษกรณีย์ สีเจียวระระ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษา การจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษา ชี้แนะ จุดประกายแนวความคิดใหม่ๆ ในการศึกษา เพื่อให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ดร.สมศักดิ์ จังตระกุล และท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น นายศรัทธา คชพลายุกต์ ที่ได้ให้ความสำคัญกับโครงการศึกษาวิจัยนี้ โดยได้กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลสำคัญและแนวคิดที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่คณะผู้วิจัย ท่านไพโรจน์ โชติกเสถียร อธิบดีกรมการจัดหางาน และนางสาวสุวกุล ไตรรัตน์ผลาด ผู้อำนวยการกองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน ที่ได้มอบโอกาสให้คณะผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า หาแนวทางในการจัดทำ และนำเสนอผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อกรมการจัดหางานและจังหวัดขอนแก่น

ขอขอบคุณสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่นที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ในการทำงานวิจัยนี้ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนร่วม ทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จเป็นรูปธรรม

ขอขอบคุณพี่น้องคนขอนแก่นที่เป็นแหล่งข้อมูลหลักสำคัญในการทำวิจัย และทำให้คณะผู้วิจัยได้แง่คิดในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ภายใต้อหัครปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของการ “รู้จักเต็ม รู้จักพอ และรู้จักแบ่งปัน”

หากงานวิจัยนี้มีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้วิจัยขอน้อมรับคำแนะนำ ข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งขออภัย ไว้ ณ โอกาสนี้

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น” และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น” ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำมากำหนดและออกแบบวิธีการสัมภาษณ์ จากนั้นได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วนำแผนภาพการสร้างคุณค่า (The Value Proposition Canvas) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการมีงานทำให้แก่ครัวเรือนยากจน

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ มีสภาพครัวเรือนยากจน มีหนี้สินมาก ไม่มีที่ดินทำกิน อายุมาก มีปัญหาสุขภาพ ขาดความรู้ในด้านการผลิต การตลาด ประสบปัญหาภัยธรรมชาติ ทำให้ประกอบอาชีพไม่ได้ แต่คนในกลุ่มนี้ยังมีความต้องการทำงาน มีความต้องการหารายได้เสริม การส่งเสริมด้านอาชีพ การรวมกลุ่ม ช่องทางการตลาด และการพัฒนาทักษะฝีมือ ในส่วนของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์ จะมีสภาพปัญหาคล้ายคลึงกับกลุ่มที่พัฒนาได้ เช่น ยากจน มีหนี้สินมาก ไม่มีที่ดินทำกิน อายุมาก เจ็บป่วย มีปัญหาสุขภาพ แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือกลุ่มนี้ไม่ต้องการทำงานหรืออาจมีความต้องการทำงาน แต่ไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากอายุมาก เจ็บป่วย พิการ คนกลุ่มนี้มีความต้องการเพียงปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต บางคนอยู่ในช่วงบั้นปลายชีวิต ต้องการแค่มีความสุขสงบทางกายและใจตามอัตภาพ และมีแนวทางในการส่งเสริมการมีงานทำให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ คือ 1) ทำงานประจำ 2) รับงานไปทำที่บ้าน 3) รับจ้างอิสระ และ 4) ผู้ประกอบการ/ทำการเกษตร

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีดังนี้ 1) ควรให้โครงการคู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น เป็นวาระจังหวัดที่ทุกภาคส่วนต้องตระหนักรู้และมีส่วนร่วม 2) ควรมีระบบการประเมินผลจากหน่วยงานภายนอก 3) โครงการควรมีความต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงักเมื่อเปลี่ยนผู้บริหาร และ 4) ควรขยายโครงการไปจังหวัดอื่นๆ

คำสำคัญ : ครัวเรือนยากจน การแก้ไขความยากจน ส่งเสริมการมีงานทำ

Abstract

This research has two objectives. First, it aims to study conditions and career problems encountered by the participants of “คู່เสี่ยว เกี่ยวก่อย แก้งจอนคนขอนแก่น (Kuu Seaw Keaw Koi Gae Jon Kon KhonKaen)” scheme. Second, it aims to examine approaches to promote employment and occupation for those participating in the scheme. The qualitative study was done by collecting data from 16 people participating in the scheme using in-depth interview. The focus group was then used to collect data from the participants recruited with purposive sampling from stakeholding agencies in Khonkaen including public and private sectors. Content analysis using value proposition canvas was used to analyze the data to identify approaches to employment and occupation promotion for poor households participating in the scheme.

The results indicate that participants with potential for improvement have experienced the following issues: high debts, no ownership of lands, aging, health problems, lack of knowledge and skills in producing and marketing products and natural disasters. As a result, the participants were unable to earn a living. However, this group of participants show desire for work and wanting to earn some income, thus requiring occupation promotion, group participation, marketing channels and skill development. Compared to the first group, participants in need for help, although they have encountered similar difficulties such as poverty, high debts, no ownership of lands, aging, illnesses, and health problems, differences can be found. The latter group of participants either shows no willingness to work or unable to do so due to their age, illness, and disability. Their wants and needs are limited to satisfy basic four factors in lives. On top of that, many are too old and in their final stage of life, therefore, they only wish for physical and mental peace. In addition, the results show that there are four possibilities to promote employment and occupation for the participants with potential development. These include full-time employment, take-home jobs, freelance, and agricultural entrepreneurial development.

There are suggestions of this research as follow: Firstly, The “คู่งเสี่ยว เกี่ยวก่อย แก้งจอนคนขอนแก่น (Kuu Seaw Keaw Koi Gae Jon Kon KhonKaen)” should be a provincial agenda that all stakeholders must be aware of and committed to driving success together. Secondly, there should be an independent evaluation of the scheme from external agencies. Thirdly, the scheme should be run continuously without interruption when changing the executive administrators And finally, the scheme should be expanded to other provinces.

Keywords: poor household, poverty alleviation, employment and occupation promotion

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	จ-ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความยากจน	5
2.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีงานทำและการว่างงาน	11
2.3 ภารกิจของกรมการจัดหางาน	11
2.4 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)	14
2.5 โครงการ “คู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก่จนคนขอนแก่น”	16
2.6 แผนภาพการสร้างคุณค่า (The Value Proposition Canvas)	18
2.7 นโยบายแก้จนตรงเป้าสาธารณสุขรัฐประชาชนจีน	23
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	29
3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	29
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	29
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	31
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	32
4.1 สภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ คู่เสียเปรียบ เกื้อหนุน แก่จนคนขอนแก่น	32
4.2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ คู่เสียเปรียบ เกื้อหนุน แก่จนคนขอนแก่น	35
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	41
5.1 สรุปผลการวิจัย	41
5.1.1 วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพ ของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสียเปรียบ เกื้อหนุน แก่จนคนขอนแก่น”	41
5.1.2 วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำ ให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสียเปรียบ เกื้อหนุน แก่จนคนขอนแก่น”	42
5.2 อภิปรายผล	44
5.3 ข้อเสนอแนะ	45
5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	45
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	45
บรรณานุกรม	บ-1

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 การจำแนกสถานะครัวเรือนเป้าหมาย ตามโครงการคู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก่जनคนขอนแก่น ปี 2565 จังหวัดขอนแก่น (พื้นที่ 26 อำเภอ 122 ตำบล 298 หมู่บ้าน)	15
ตารางที่ 4.1 ผลจากการระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้	35
ตารางที่ 4.1 ผลจากการระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ (ต่อ)	35
ตารางที่ 4.2 ผลจากการระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์	39

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 มิติความจนทางเศรษฐศาสตร์	5
ภาพที่ 2.2 มิติความจนขององค์กรภาครัฐ	6
ภาพที่ 2.3 มิติความจนขององค์กรระหว่างประเทศ	6
ภาพที่ 2.4 วัฏจักรความยากจน	9
ภาพที่ 2.5 แผนภาพการสร้างคุณค่า: ส่วนของลูกค้า (CUSTOMER PROFILE)	19
ภาพที่ 2.6 แผนภาพการสร้างคุณค่า: ส่วนของคุณค่าที่นำเสนอ (VALUE MAP)	20
ภาพที่ 2.7 แผนภาพการสร้างคุณค่า: การสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการ ที่เหมาะสมตรงจุด (FIT)	22
ภาพที่ 4.1 Persona ของผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้	32
ภาพที่ 4.1 Persona ของผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ (ต่อ)	33
ภาพที่ 4.2 Persona ของผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์	34
ภาพที่ 4.3 แผนภาพการสร้างคุณค่าความสอดคล้องระหว่างความต้องการ และคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition Canvas) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้	37
ภาพที่ 4.4 แผนภาพการสร้างคุณค่าความสอดคล้องระหว่างความต้องการ และคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition Canvas) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์	40
ภาพที่ 5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการคู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก๊จนคนขอนแก่น	43

ที่ปรึกษา

นางสาวสุกกุล ไตรรัตน์ผลาดล
ผู้อำนวยการกองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน

คณะผู้วิจัย

นายธวัช วงศ์ริน

หัวหน้าศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นายอำมฤต	แสนเมือง	นักวิชาการแรงงานชำนาญการ
นางสาวผ่องพรรณ	हनุนัด	นักวิชาการแรงงานชำนาญการ
นางวรรณมน	เค้าสิม	เจ้าพนักงานแรงงานชำนาญงาน
นางณัฐธินินษา	ภูสร้อยรุธิช	นักวิชาการแรงงาน
นางสาวสุพิชชา	บุญศรี	นักสถิติ
นางสาวอรปรียา	คนยีน	นักวิชาการแรงงาน
นางสาวอนัญญา	อรรคบุตร	นักวิชาการแรงงาน
นายอภิชาติ	นาหนองตุม	นักวิชาการแรงงาน
นายสลด	สุจันทร์	พนักงานขับรถยนต์

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รายงานของธนาคารโลก (WORLD BANK, 2563) ได้วิเคราะห์ความยากจนและแนวโน้มความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยจากสถิติอย่างเป็นทางการของภาครัฐ พบว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการลดความยากจนตลอดช่วง 30 ปีที่ผ่านมา จากเมื่อปี 2531 ที่มีสัดส่วนคนยากจนมากกว่าร้อยละ 65 เป็นต่ำกว่าร้อยละ 10 ในปี 2561 อย่างไรก็ตาม การเติบโตของรายได้ครัวเรือนและการบริโภคได้หยุดชะงักลงทั่วประเทศตลอดหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ความก้าวหน้าในการลดความยากจนของประเทศไทยถดถอยลง พร้อมกับจำนวนประชากรยากจนที่เพิ่มขึ้น

ความยากจนที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นี้ นั้น เกิดขึ้นพร้อมกับความท้าทายทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นใหม่และเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจไทย ช่วงสองสามปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยมีอัตราการเติบโตต่ำกว่าประเทศกำลังพัฒนาที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่อื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มีอัตราการเติบโตต่ำที่สุดในภูมิภาคนี้ คือ ร้อยละ 2.7 ในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2562 นอกจากนี้ ภาวะภัยแล้งได้เริ่มส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มที่ยากจนที่สุดอยู่แล้ว

จังหวัดขอนแก่น ได้ประกาศตัวเป็น Khonkaen Smart City หรือ การเป็นเมืองอัจฉริยะ นับเป็นการเตรียมการรองรับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เพื่อการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” การดำเนินงานขับเคลื่อนโดยรูปแบบประชารัฐที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนาและบุคลากรระดับโลก ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของการ “รู้จักเต็ม รู้จักพอ และรู้จักแบ่งปัน”

สำหรับการพัฒนาเมือง Khonkaen Smart City มีนโยบายสำคัญ (Agenda) ในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของจังหวัดขอนแก่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาคความยากจน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคมในการพัฒนาระดับขอนแก่น ให้เป็น Khonkaen Smart City อย่างแท้จริง และด้วยความอนุเคราะห์จากสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยสถานกงสุลจีน ประจำจังหวัดขอนแก่น ได้นำข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของจังหวัดขอนแก่นไปศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยใช้นโยบายการแก้จนแบบตรงเป้า ณ ประเทศจีน ซึ่งเริ่มดำเนินการ ตั้งแต่ปี 2013 และประสบความสำเร็จอย่างสูง สามารถลดจำนวนคนจนของประเทศจีนลงได้อย่างมีนัยสำคัญ จนเป็นที่ยอมรับจากหลายประเทศ นำไปเป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาคความยากจนในประเทศของตน ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ 1) การระบุกลุ่มเป้าหมาย 2) การดำเนินมาตรการให้ความช่วยเหลือ และ 3) การบริหารจัดการ โดยจุดเด่นของนโยบายคือ การจับคู่ระหว่างเจ้าหน้าที่กับครัวเรือนยากจน เพื่อคอยให้ความช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อช่วยให้ครัวเรือนพ้นจากความยากจน จังหวัดขอนแก่นได้นำเอานโยบายการแก้จนแบบตรงเป้ามานำมาใช้ในบริบทของจังหวัดขอนแก่น โดยเชื่อมโยงกับประเพณีการผูกเสี่ยว ซึ่งเป็นประเพณีโบราณของภาคอีสาน เสี่ยวหมายถึงเพื่อนรัก เมื่อเกิดความเป็นเพื่อน จะทำให้เกิดการปรึกษาหารือ ความไว้เนื้อเชื่อใจ

นำไปสู่การพึ่งพาสนับสนุนช่วยเหลือกันทั้งทางจิตใจและแนวทางการดำรงชีพ การเปิดใจรับการพัฒนาทักษะความรู้ที่จะนำไปสู่การสร้างอาชีพและรายได้ต่อไป เปลี่ยนจากการที่ข้าราชการไปในฐานะนายกับราษฎรเป็นเพื่อนคู่เสี้ยว จึงได้เกิดโครงการ “คู่เสี้ยว เกียวก้อย แก้วคนขอนแก่น” ซึ่งได้เริ่มดำเนินการเป็นครั้งแรกในปี 2562

โครงการคู่เสี้ยว เกียวก้อย แก้วคนขอนแก่น เป็นการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน โดยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนให้พ้นปัญหาความยากจน ตอบสนองการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ หรือ Khonkaen Smart City ด้วยการใช้พลังการมีส่วนร่วมในรูปแบบประชารัฐ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการ 4 กระบวนการ คือ ชี้อาชีพ ชีวชีพ เศรษฐกิจชีวิต บริหารจัดการชีวิต และดูแลชีวิต โดยมอบหมายให้ข้าราชการจากทุกหน่วยงาน “จับคู่เสี้ยว” รับผิดชอบ ดูแลครัวเรือนยากจน 1 ข้าราชการ รับผิดชอบครัวเรือนยากจน 2 ครัวเรือน และประสานความร่วมมือจากภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนทั้งด้านการประกอบอาชีพ การจ้างงาน การตลาดและวิชาการ โดยมีเป้าหมายแก้ไขปัญหาความยากจนให้คนขอนแก่นจำนวน 1,133 ครัวเรือน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น, 2564)

กรมการจัดหางานมีภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การส่งเสริมการมีงานทำให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนทั่วไป คนว่างงาน นักเรียน นักศึกษา รวมถึงกลุ่มคนพิเศษ เช่น เยาวชนในสถานพินิจฯ ผู้ต้องขัง ทหารที่ปลดประจำการ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ฯลฯ ตลอดจนการแนะแนวอาชีพ ส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ส่งเสริมการรับงานไปทำที่บ้าน และส่งเสริมให้กลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้านกู้เงินกองทุนผู้รับงานไปทำที่บ้านเพื่อขยายและพัฒนาศักยภาพในการผลิต

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน: กรณีศึกษา โครงการ “คู่เสี้ยว เกียวก้อย แก้วคนขอนแก่น” เพื่อนำไปสู่แนวทางในการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนให้หลุดพ้นจากความยากจน โดยการส่งเสริมการมีงานทำ การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ หรือการส่งเสริมการรับงานไปทำที่บ้านให้กับครัวเรือนยากจน และยังอาจขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ ได้ต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี้ยว เกียวก้อย แก้วคนขอนแก่น”

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี้ยว เกียวก้อย แก้วคนขอนแก่น”

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านต่างๆ ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการส่งเสริมการมีงานทำของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่มือ เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น” ในปี 2564

1.3.2 ขอบเขตประชากร

ประชากรในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการคู่มือ เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น
2. กลุ่มข้าราชการคู่มือ

1.3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา จำนวน 29 คน จำแนกเป็น

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 16 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นข้าราชการคู่มือ จำนวน 13 คน

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการจัดทำแผนดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือนพฤษภาคม – กันยายน พ.ศ.2564

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.4.1 ครัวเรือนยากจน หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้ของสมาชิกทุกคนรวมกันน้อยกว่า 38,000 บาทต่อปี

1.4.2 คู่มือ หมายถึง การจับคู่ระหว่างข้าราชการ 1 คน กับ 2 ครัวเรือนยากจน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือน โดยค้นหาอาชีพ การเพิ่มรายได้โดยให้มีการประสานการจ้างงาน เพื่อให้มีการเพิ่มตำแหน่งงานให้แก่สมาชิกในครัวเรือนยากจน หรือหางานรับกลับไปทำที่บ้านให้สมาชิกครัวเรือน

1.4.3 ผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ หมายถึง ครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการคู่มือ เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น ที่มีความต้องการในการที่จะประกอบอาชีพหรือหารายได้เสริม ต้องการส่งเสริมด้านอาชีพ การรวมกลุ่ม ช่องทางการตลาด และการพัฒนาทักษะฝีมือ หรือความต้องการในด้านอื่นๆ ที่จะทำให้มีอาชีพหรือมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

1.4.4 ผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์ หมายถึง ครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการคู่มือ เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น ที่ไม่ต้องการประกอบอาชีพ หรือต้องการ แต่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ อันเนื่องมาจากเป็นผู้ชรา ผู้ป่วย ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ หรือมีความจำเป็นด้านอื่นๆ ทำให้ไม่สามารถไปประกอบอาชีพได้

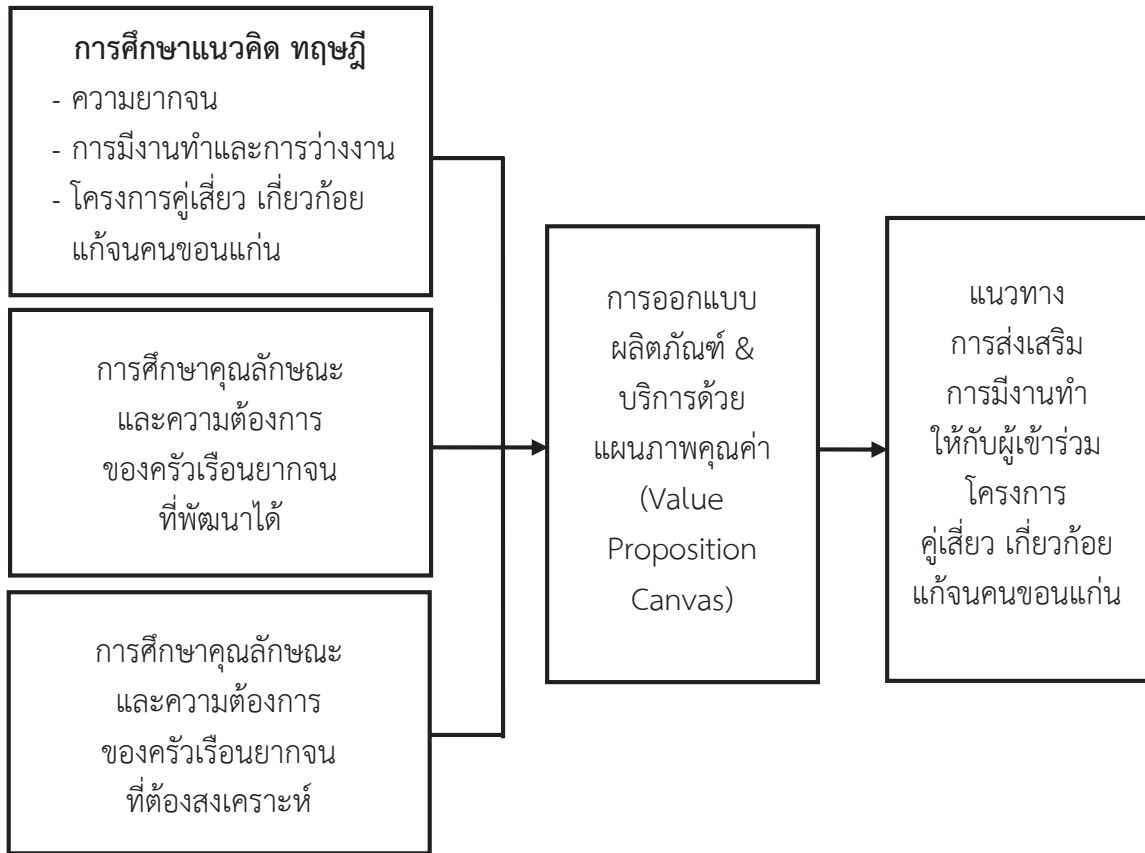
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบถึงสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่มือ เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น”

1.5.2 ทราบแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่มือ เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น”

1.5.3 เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีงานทำแก่กลุ่มครัวเรือนยากจนในพื้นที่อื่นๆ

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน: กรณีศึกษา โครงการ “คู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก่จนคนขอนแก่น” ได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความยากจน
- 2.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีงานทำและการว่างงาน
- 2.3 ภารกิจของกรมการจัดหางาน
- 2.4 ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)
- 2.5 โครงการ “คู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก่จนคนขอนแก่น”
- 2.6 แผนภาพการสร้างคุณค่า (The Value Proposition Canvas)
- 2.7 นโยบายแก้จนตรงเป้าสาธารณสุขรัฐประชาชนจีน
- 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

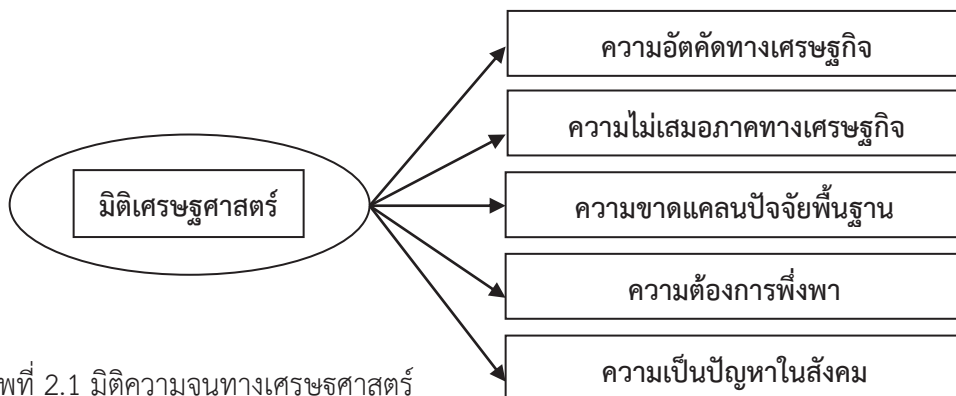
2.1 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความยากจน

2.1.1 ความหมายของความยากจน

ชูชิต ชายทวีป (2018, p. 191-194) อธิบายไว้ว่า “ความยากจน” มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า “Poverty” หรือภาษาละตินว่า “Paupertas” พจนานุกรมภาษาอังกฤษออกฟอร์ด ให้ความหมายไว้ว่า “สภาวะความจนขั้นแค้นและสภาวะความด้อยคุณภาพหรือขาดแคลน” เนื่องจากนักวิชาการแต่ละสาขามองความหมายของความจนในหลายมิติหลายมุมมองจึงเป็นการยากที่จะนิยามความหมายความยากจนในมิติเดียว ซึ่งสามารถแยกมองความหมายแต่ละมิติ ดังนี้

(1) มิติความจนทางเศรษฐศาสตร์

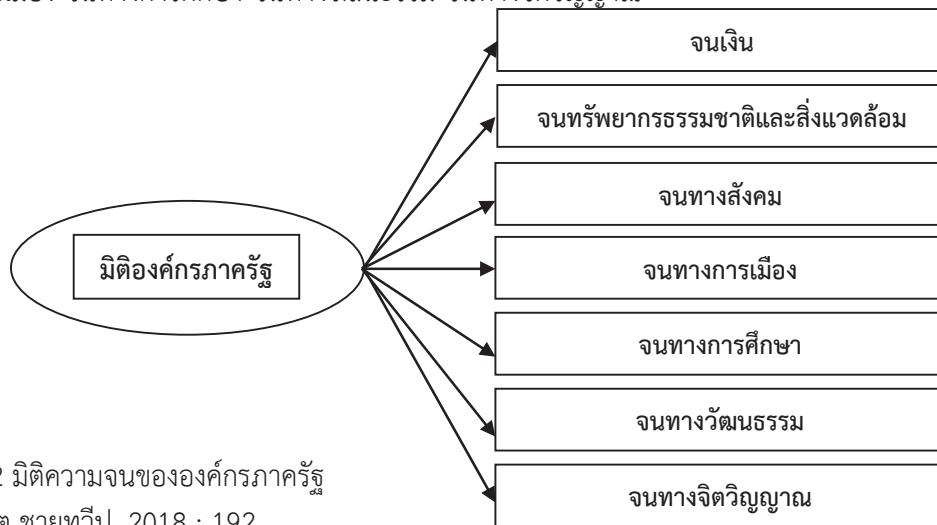
นักเศรษฐศาสตร์นิยามความหมายของความยากจน 5 ความหมาย คือ ความอึดอัดทางเศรษฐกิจ (Economic Insufficiency) ซึ่งมี 2 นัย คือ ความอึดอัดในการยังชีพหรือในการประทังชีวิต และความอึดอัดในการครองชีพ ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน ความต้องการพึ่งพา และความเป็นปัญหาในสังคม

ภาพที่ 2.1 มิติความจนทางเศรษฐศาสตร์
ที่มา : ชูชิต ชายทวีป, 2018 : 191

(2) มิติความจนขององค์กรภาครัฐ

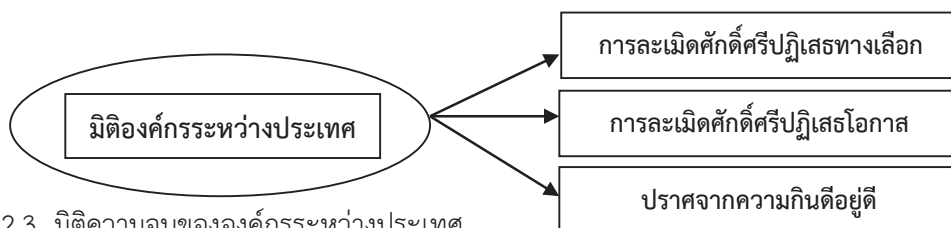
หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ให้ความสำคัญความยากจน คือ บุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการมีภาวะทุพโภชนาการ เนื่องจากคนจนมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะบริโภคให้ได้ตามมาตรฐานภาวะโภชนาการ โดยคำนวณจำนวนคนจนของประเทศไทยตามหลักวิชาการของนักเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดให้ คนจน คือ ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าระดับเส้นความยากจน ซึ่งเป็นเกณฑ์ชี้วัดความยากจน โดยประมาณการจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของแต่ละคนในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำและเส้นความยากจนนี้ปรับเปลี่ยนตามสภาวะค่าครองชีพแต่ละช่วงเวลา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กำหนดมิติความยากจน 7 มิติ ได้แก่ จนนเงิน จนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนทางสังคม จนทางการเมือง จนทางการศึกษา จนทางวัฒนธรรม จนทางจิตวิญญาณ

ภาพที่ 2.2 มิติความจนขององค์กรภาครัฐ
ที่มา : ชูชิต ชายทวีป, 2018 : 192

(3) มิติความยากจนขององค์กรระหว่างประเทศ

องค์การสหประชาชาติ (UN) นิยาม “Poverty” ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยวิธีปฏิบัติทางเลือกและโอกาสแก่มนุษย์ และธนาคารโลก World Bank ให้ความหมายไว้ว่า ความยากจน คือ ภาวะปราศจากความกินดีอยู่ดีและรวมถึงปัจจัยมากมาย คนจนจึงมีภาวะความเป็นอยู่ลำบาก อันเนื่องมาจากการมีรายได้ต่ำ ไม่สามารถเลือกซื้อสินค้าและบริการพื้นฐานเพื่อตนได้ ความจนทำให้คนจนมีสุขอนามัยต่ำและมีการศึกษาต่ำ ไม่มีน้ำดื่มที่สะอาด ไม่มีสาธารณสุขที่จำเป็น ไม่มีความปลอดภัยในชีวิต ไม่มีสิทธิมีเสียง ไม่มีความสามารถและโอกาสในการทำให้ชีวิตของตนดีขึ้น

ภาพที่ 2.3 มิติความจนขององค์กรระหว่างประเทศ
ที่มา : ชูชิต ชายทวีป, 2018 : 193

2.1.2 สาเหตุสำคัญของปัญหาความยากจน

สาเหตุของความยากจนสามารถจะจำแนกสาเหตุ ได้ดังนี้ ความยากจนจากการมีเงินไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ยากจนเพราะการล้มละลายของการลงทุนทำมาหากิน หรือยากจนมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพพื้นที่ ชุมชน ครัวเรือน บุคคล

Ellis (2000) and Haughtton, Lhandker (2009) อ้างถึงใน ชูชิต ชายทวีป (2018) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพพื้นที่ เป็นสาเหตุของความยากจน เช่น สภาพพื้นที่นอกชลประทานไม่มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกพืช ปริมาณน้ำฝนต่อปีลดลง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ไม่มีเครื่องมือใช้ในการเกษตร

ชุมชนเป็นสาเหตุของความยากจน เช่น ชุมชนที่มีผู้นำไม่แข็งแรง ชุมชนที่ไม่เคยจัดให้มีการระดมความคิดเห็นในเรื่องการสร้างงานสร้างอาชีพ ชุมชนที่มีการซื้อขายยาเสพติด มีการเล่นการพนัน ชุมชนที่มีระดับการตื่นตัวในการพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ ชุมชนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มผู้มีอิทธิพล

ครัวเรือนเป็นสาเหตุของความยากจน เช่น ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนอายุมาก มีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกในครอบครัวในระดับการดูแลสมาชิกในครัวเรือนค่อนข้างสูง เช่น ในสมาชิกในครอบครัวเป็นคนพิการ เป็นผู้ป่วยติดเตียง ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นสตรีที่ขาดภาวะความเป็นผู้นำ ครัวเรือนที่มีหนี้สิน รายรับลดลง รายจ่ายเพิ่มขึ้น

บุคคลเป็นสาเหตุของความยากจน เช่น ระดับการศึกษาต่ำ ขาดการฝึกอบรมทักษะทางด้านวิชาชีพ เกียจคร้าน ติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ติดการพนัน ไม่ประหยัดคอดออม มีหนี้สิน

กล่าวโดยสรุป สาเหตุของความยากจน เช่น การมีสภาพพื้นที่ที่ไม่เอื้ออำนวย แหล่งขาดความอุดมสมบูรณ์ ชุมชนที่ผู้นำไม่เข้มแข็ง ชุมชนที่หนาแน่นด้วยยาเสพติด การพนัน สมาชิกในครัวเรือนไม่มีงานทำอันเนื่องมาจากการมีการศึกษาต่ำ มีอาชีพที่ไม่นำไปสู่รายได้ที่สูง และการมีพฤติกรรมเกียจคร้าน ไม่ประหยัดคอดออม มีหนี้สิน รวมทั้งการดำเนินการในการกำหนดนโยบายของรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพ มีการทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนสังคมเมือง จึงทำให้ระดับความยากจนยังคงมีอยู่ในสังคม

วิทยา เกียรพันธ์ อ้างถึงใน สุริยะ หาญพิชัย, สุเทพ เขาวลิต, และ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง (2559, น. 34-35) ได้กล่าวว่า สาเหตุของความยากจนมาจากสาเหตุภายในตัวบุคคล อาทิเช่น การมีที่ดินทำกินน้อยมีภาระการเลี้ยงดูสูง การศึกษาน้อย เป็นต้น ส่วนสาเหตุภายนอก คือ นโยบายของรัฐที่ไม่สมดุลระบบราชการที่ไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหาความจน เป็นต้น ดังนั้น จึงมีแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจน คือ การส่งเสริมนโยบายให้เอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม และผู้ด้อยโอกาส การจัดสวัสดิการโดยชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การปรับปรุงระบบบริหารภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนจน ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาความยากจน โดยการเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนจนนั้นได้เน้นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

สมพร อิศวิลานนท์ อ้างถึงใน สุริยะ หาญพิชัย, สุเทพ เชาวลิต, และ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง (2559, น. 34-35) ได้กล่าวไว้ว่า ได้ศึกษาความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร และสรุปปัจจัยที่นำไปสู่ความยากจนของเกษตรกร ได้แก่

1. ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน ขนาดและการกระจายการถือครองที่ดินไม่เหมาะสม มีผลกระทบในทางลบต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร โดยกลุ่มคนที่มีการถือครองที่ดินขนาดเล็ก จะประสบกับปัญหาความยากจนมากกว่ากลุ่มคนที่มีการถือครองที่ดินขนาดใหญ่

2. ข้อจำกัดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ในการเปรียบเทียบครัวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดถือครองที่ดินระดับเดียวกัน พบว่า เกษตรกรที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรน้ำจะมีความสามารถในการสร้างรายได้มากกว่า และประสบปัญหาความยากจนน้อยกว่าเกษตรกรที่ขาดแหล่งน้ำ

3. ประเภทของกิจกรรมฟาร์ม ครัวเรือนเกษตรกรที่ทำนาเป็นอาชีพหลักเป็นกลุ่มที่ยากจนที่สุด รองลงมาคือครัวเรือนที่ปลูกพืชหลายอย่าง และครัวเรือนที่ปลูกพืชไร่ ซึ่งทั้งสามกลุ่มนี้มีความยากจนกว่ากลุ่มที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำประสบปัญหาความยากจนน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ

4. ระดับการศึกษาของเกษตรกร พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับประสบปัญหาความยากจนมากที่สุด เมื่อเทียบกับเกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับที่สูงกว่า

ฐิติมา วัฒนจิง อ้างถึงใน สุริยะ หาญพิชัย, สุเทพ เชาวลิต, และ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง (2559, น. 34-35) อธิบายว่า สาเหตุของความยากจน สามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทางใหญ่ๆ คือ

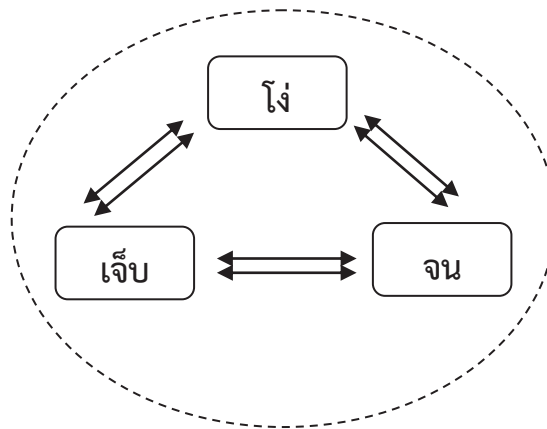
1. สาเหตุจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่ำ เนื่องจากการขาดโอกาสในการศึกษาและพัฒนาทักษะต่างๆ รวมทั้งการขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ การมีสุขภาพสุภาพ และการมีภาระในการเลี้ยงดูครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ ประกอบกับการมีทรัพย์สินและที่ดินในการทำกินน้อย ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุภายในบุคคลที่ทำให้บุคคลกลายเป็นคนจนได้

2. สาเหตุจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายการพัฒนาที่ไม่สมดุลของภาครัฐ ที่เน้นพัฒนาเมืองมากกว่าพัฒนาชนบท หรือการพัฒนาชนบทที่เน้นแต่ทุนทางกายภาพ โดยขาดการส่งเสริมทุนทางสังคม เน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร เน้นการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เพื่อการพาณิชย์ โดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืน เน้นเป้าหมายการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายรายได้ เน้นการเปิดประเทศมากเกินไป ในขณะที่ยังไม่มีมาตรการรองรับผลกระทบในด้านต่างๆ ที่ดีพอ กระบวนการทางกฎหมายที่เป็นตัวสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม และระบบราชการไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจน ทั้งในแง่ขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่ซับซ้อนและล่าช้า รวมถึงความซ้ำซ้อนของหน่วยงานต่างๆ ในขั้นตอนการปฏิบัติการ ตลอดจนความไม่สอดคล้องกันของแผนงานและงบประมาณในระดับต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นปัจจัยหลักจากภายนอก ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความยากจนและซ้ำเติมคนจนมากขึ้น

2.1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความยากจน

1. ทฤษฎีวัฏจักรแห่งความยากจน (The Vicious Circle of Poverty)

อัญชลี มีมุข อ้างถึงใน สุริยะ หาญพิชัย, สุเทพ เชาวลิต, และ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง (2559, น. 55-56) ได้กล่าวว่า ความยากจนเป็นปัญหาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ โดยเฉพาะการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องประสบพบเจอกับจุดบอดในการพัฒนาหรือกับดักความยากจนที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ความยากจนโดยตัวของมันเองเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดหรือต่อย้ำปัญหาความยากจนในประเทศ โดยทำให้เกิดวงจรหรือวัฏจักรของความยากจนที่ไม่อาจหลุดพ้นได้ ทั้งนี้โดยเกิดขึ้นทั้งทางด้านอุปสงค์และอุปทาน เนื่องจากความยากจนหรือความมียรายได้น้อยทำให้ประชาชนไม่มีอำนาจซื้อ ขนาดตลาดจึงแคบเกินกว่าที่จะกระตุ้นให้เกิดการลงทุนขึ้น การลงทุนที่น้อยเกินไปมีผลให้ผลิตภาพต่ำ ได้ผลผลิตต่ำ ซึ่งจะมีผลทำให้รายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพเป็นวงจรอุบาทว์ ใง-จน-เจ็บ เช่นนี้ตลอดไป กลายเป็นวัฏจักรแห่งความยากจน

ภาพที่ 2.4 วัฏจักรความยากจน
ที่มา : อัญชลี มีมุข, 2546 : 44

สุวิทย์ เมษินทรินัย อ้างถึงใน สุริยะ หาญพิชัย, สุเทพ เชาวลิต, และ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง (2559, น. 29-30) ได้กล่าวว่า วัฏจักรแห่งความยากจนเป็นวิธีหนึ่งในการอธิบายสาเหตุที่ทำให้คนในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ ซึ่งวัฏจักรแห่งความยากจนจะอธิบายความสัมพันธ์จากความยากจนที่คนในประเทศเหล่านี้เป็นอยู่ เป็นเหตุเบื้องต้นและผลที่เกิดขึ้นตามมานั้น ได้กลับมาเป็นสาเหตุให้เกิดความยากจนอีกครั้งหนึ่ง เป็นวัฏจักรจากสาเหตุเบื้องต้น คือ การมีรายได้น้อยที่แท้จริงต่ำหรือมีความยากจนทำให้การออมมีน้อยและประชาชนไม่มีอำนาจซื้อมากเพียงพอ ที่จะทำให้นายธุรกิจขยายการลงทุน การสะสมทุนจึงมีน้อยทำให้มีกำลังการผลิตอยู่ในระดับต่ำ เมื่อผลิตสินค้าได้น้อยประชาชนจึงมีรายได้น้อยและยากจนต่อไป เป็นวัฏจักรแบบนี้ไม่รู้จบจนกว่าจะมีเงินทุนจากภายนอกเข้าไปช่วยเพิ่มกำลังการผลิต วัฏจักรแห่งความยากจนจึงจะหมดไป หากมองความแตกต่างของแนวคิดระหว่างความยากจน คือ ความไม่มีสมรรถนะกับความยากจนที่มีรายได้น้อยต่ำ แม้แนวคิดไม่มีความสอดคล้องต่อกัน เนื่องจากรายได้นั้นเป็นวิถีทางไปสู่การเสริมสร้างสมรรถนะ เมื่อบุคคลได้รับการเพิ่มขีดความสามารถหรือสมรรถนะในการรู้จักกำหนดกรอบทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ย่อมถือว่าเป็นการขยายหรือเพิ่มพูนขีดความสามารถให้บุคคลนั้นเป็นผู้สามารถประกอบกิจการที่ก่อให้เกิดรายได้สูงขึ้นได้ ในที่นี้น่าจะพยายามเชื่อมโยงระหว่างการเพิ่มขีดความสามารถไปสู่การมีพลังในการแสวงหารายได้ เพราะการเพิ่มขีดความสามารถหรือสมรรถนะต่อการเพิ่มพูนรายได้จะทำให้ ลดความยากจนของบุคคลได้ ซึ่งไม่ได้หมายความว่า การเพิ่ม

ขีดความสามารถ จะต้องทำให้บุคคลได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้รับบริการสาธารณสุข เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยตรง แต่บุคคลจะต้องมีขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ และหลุดพ้นจากความยากจนในเชิงระดับรายได้ ดังนั้นเมื่อบุคคลที่ยากจนยังได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและบริการสาธารณสุขมากยิ่งขึ้นเท่าใด บุคคลผู้นั้นยังมีศักยภาพและโอกาสที่ดีในการชนะความยากจนได้

2. ทฤษฎีระบบเศรษฐกิจทวิลักษณ์ (Dual Economy)

ฐิติมา วัฒนจิง อ้างถึงใน สุริยะ หาญพิชัย, สุเทพ เชาวลิต, และ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง (2559, น. 57) ได้กล่าวว่า ความยากจนที่เกิดจากการพัฒนาที่มุ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา เป็นสาเหตุทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองและชนบท ภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม ความแตกต่างกันทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ (Dual Economy) คือ ระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะบางอย่างหรือหลายอย่าง ในสังคมที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในบางส่วนหนึ่งของสังคม ลักษณะความแตกต่างหรือทวิลักษณ์ดังกล่าว ได้แก่ ทวิลักษณ์ทางสังคม ระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท ทวิลักษณ์ทางเทคนิค ระหว่างเทคนิคสมัยใหม่และเทคนิคแบบดั้งเดิม ทวิลักษณ์ในระหว่างภูมิภาค ระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม เป็นต้น สาเหตุความยากจนจากลักษณะเฉพาะของระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ของประเทศกำลังพัฒนา มีส่วนก่อให้เกิดความยากจน

ระบบเศรษฐกิจในประเทศเหล่านั้นจะประกอบด้วย ภาคเศรษฐกิจดั้งเดิมหรือภาคเกษตรที่มีการใช้เทคโนโลยีล้ำหลังผลิตส่วนเพิ่ม (marginal product) ของแรงงานภาคเกษตรที่มีค่าเข้าใกล้ศูนย์ ทั้งนี้เนื่องมาจากมีแรงงานส่วนเกินในภาคเศรษฐกิจดั้งเดิม ในขณะที่อีกภาคเศรษฐกิจหนึ่งเป็นภาคทันสมัยหรือภาคอุตสาหกรรมรวมถึงระบบพาณิชย์กรรม (modern sector) ซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัย มีผลิตส่วนเพิ่มของแรงงานสูงและไม่มีการว่างงานในภาคเศรษฐกิจนี้ กระบวนการในการเติบโตของรายได้ของแรงงานและการขยายตัวของผลิตสามารถเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเศรษฐกิจดั้งเดิมไปสู่ภาคเศรษฐกิจทันสมัย แต่ถ้าแรงงานในภาคเศรษฐกิจดั้งเดิมไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ อันเนื่องมาจากต้นทุนในการเคลื่อนย้ายสูง ทั้งในส่วนของต้นทุนในการขนส่งเคลื่อนย้าย ต้นทุนการลงทุนมนุษย์ รวมไปถึงต้นทุนทางด้านจิตใจ (psychic cost) ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอาศัย จะทำให้แรงงานยังคงเหลืออยู่ในภาคเกษตรจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้รายรับเฉลี่ยต่อหัวต่ำ จนอยู่ในระดับที่ยากจนได้

วรชัย ทองไทย อ้างถึงใน สุริยะ หาญพิชัย, สุเทพ เชาวลิต, และ วราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง (2559, น. 57) ได้กล่าวว่า ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในตอนแรกเริ่มของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่ แต่เมื่อมีการพัฒนาไประยะหนึ่งแล้ว การกระจายรายได้หรือความเหลื่อมล้ำก็จะดีขึ้นเอง เสมือนเป็นรูปประหลาด ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างมากในเวลานั้น และทำให้ความยากจนกลายเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ในสังคม แต่ต่อมาได้เกิดคำถามขึ้นว่า ความเป็นธรรมของการกระจายรายได้เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นพร้อมๆ กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้หรือไม่ และจะต้องใช้เวลานานเท่าไรกัน ไม่ต่างจากประเทศไทยที่พบว่าความยากจนสัมบูรณ์อาจจะค่อยๆ ดีขึ้นอย่างช้าๆ แต่ความเหลื่อมล้ำ ซึ่งบ่งบอกถึงความยากจนสัมพัทธ์นั้นไม่ได้มีแนวโน้มที่ดีขึ้นเลย แม้ความคิดเห็นจำนวนมากจะเห็นด้วยกับการลดความยากจนในสังคม แต่แนวทางการแก้ไขปัญหายังไม่อาจเห็นพ้องกันทั้งหมด

2.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีงานทำและการว่างงาน

สุรักษ์ บุนนาค และ วันรัชช์ มิ่งมณีนาคิน อ้างถึงใน สุรางค์รัตน์ วศินารมณ และ กิตติยา รัตนกร (2540, น. 11-12) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีที่สำคัญและนิยมใช้สำหรับการอธิบายถึงการมีงานทำและการว่างงาน ในทางเศรษฐศาสตร์มี 2 ทฤษฎี คือ

2.2.1 ทฤษฎีการว่างงานของสำนักคลาสสิก (The classical Theory of Employment)

เป็นทฤษฎีที่ให้ความสนใจเรื่องการมีงานทำเต็มที่ (Full Employment) ซึ่งโดยความหมายคือ ภาวะการนำปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในขณะนั้นมาใช้ในกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่สามารถทำงานได้จะมีงานทำทุกคน และยินดีทำงาน ณ อัตราค่าจ้างขณะนั้น สมมุติฐานสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ ในขณะหนึ่งขณะใดระบบเศรษฐกิจจะอยู่ในภาวะสมดุล ณ ระดับที่มีการจ้างแรงงานเต็มที่เสมอ การว่างงานอาจเกิดขึ้นได้แต่เพียงชั่วคราวและสามารถแก้ไขได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินนโยบายแต่อย่างใด

2.2.2 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคของสำนักเคนส์ (John Maynard Keynes)

เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับมากกว่าทฤษฎีของสำนักคลาสสิก เพราะสามารถใช้ในระบบเศรษฐกิจที่มีการจ้างงานเต็มที่และที่มีการว่างงาน ความเชื่อที่สำคัญของทฤษฎีนี้เชื่อว่าการจ้างงานเต็มที่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากต้องอาศัยนโยบายที่เหมาะสมช่วย จึงจะทำให้เกิดการจ้างงานเต็มที่ โดยทั่วไปแล้วเศรษฐกิจมักจะอยู่ต่ำกว่าระดับที่มีการจ้างงานเต็มที่ สมมุติฐานของทฤษฎีนี้อยู่ที่ว่าการว่างงานเกิดขึ้นได้เสมอ ถ้าไม่แก้ด้วยนโยบายแล้วระบบเศรษฐกิจอาจอยู่ในภาวะการจ้างงานที่ไม่เต็มที่เรื่อยไปก็ได้

2.3 ภารกิจของกรมการจัดหางาน

กรมการจัดหางานมีภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การส่งเสริมการมีงานทำและคุ้มครองคนหางาน โดยการศึกษา วิเคราะห์สภาวะตลาดแรงงานและแนวโน้มตลาดแรงงาน เป็นศูนย์กลางข้อมูลตลาดแรงงาน รวมทั้งพัฒนาและส่งเสริมระบบการบริการด้านการส่งเสริมการมีงานทำ เพื่อให้ประชาชนมีงานทำที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความถนัด และไม่ถูกหลอกลวง ตลอดจนได้รับสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมและเป็นธรรม นอกจากนี้กรมการจัดหางานยังมีภารกิจในการจัดระบบการทำงานของคนต่างด้าว เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแรงงานของประเทศ ซึ่งจากภารกิจที่กล่าวมานั้น การส่งเสริมการมีงานทำเป็นภารกิจสำคัญของกรมการจัดหางานที่จะช่วยสนับสนุนประชาชนทุกช่วงวัยมีงานทำ และมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ โดยมีการดำเนินการดังนี้

2.3.1 การให้บริการจัดหางานในประเทศ

เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ที่เหมาะสม รับรู้ข่าวสารตลาดแรงงานที่ทันสมัย รวดเร็ว ช่วยลดปัญหาการว่างงานและการขาดแคลนแรงงาน โดยให้บริการกับประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้พันโทฯ ทหารก่อนปลดประจำการ แรงงานที่อยู่บนพื้นที่สูง ผู้ประสบภัยธรรมชาติและสาธารณภัย ผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติด เป็นต้น

การดำเนินงาน

1. การจัดงานนัดพบตลาดงานเชิงคุณภาพ เป็นการดำเนินงานด้วยระบบ IT
2. การจัดงานวันนัดพบแรงงานใหญ่และย่อย เพื่ออำนวยความสะดวกให้นายจ้าง/สถานประกอบการและผู้สมัครงานได้พบและพิจารณาคัดเลือกกันโดยตรง เพิ่มโอกาสให้ผู้สมัครงานได้คัดเลือกตำแหน่งงานที่ว่างตรงกับความรู้ความสามารถและได้สมัครงานกับนายจ้าง/สถานประกอบการจำนวนมากในคราวเดียวกัน
3. การให้บริการจัดหางาน รับสมัครงาน บรรจุงาน จัดหาตำแหน่งงานว่าง ณ หน่วยบริการของกรมการจัดหางานที่มีอยู่ทั่วประเทศทั้งในส่วนกลาง 11 แห่ง (สำนักงานจัดหางานกรุงเทพมหานครพื้นที่ 1-10 และศูนย์บริการ Smart Job Center) ส่วนภูมิภาค จำนวน 77 แห่ง (สำนักงานจัดหางานจังหวัด)
4. การให้บริการจัดหางานเชิงรุกโดยรถ Mobile Unit เคลื่อนที่เข้าไปให้บริการในระดับตำบล หมู่บ้าน ชุมชน คริวเรือ่น เพื่อประชาสัมพันธ์ตำแหน่งงานว่าง ให้บริการจัดหางาน แนะนำอาชีพและอบรมอาชีพเสริมให้กับประชาชนพื้นที่
5. การให้บริการจัดหางานและคุ้มครองคนหางานตลอด 24 ชั่วโมง โดยให้บริการจัดหางานและคุ้มครองคนหางานที่เดินทางเข้ามาหางานทำในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีจุดให้บริการ ณ สถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพฯ(สายใต้ใหม่), สถานีขนส่งหมอชิต 2 และสถานีรถไฟหัวลำโพง
6. การให้บริการจัดหางานผ่านระบบให้บริการประชาชน e-Service.doe.go.th สำหรับให้บริการแก่ผู้หางาน ประชาชนทั่วไป และนายจ้าง/ผู้ประกอบการ สามารถเข้าใช้บริการของกรมการจัดหางานได้ทุกบริการ ได้แก่ ระบบไทยมีงานทำ (สมัครงานในประเทศ) ขึ้นทะเบียนและรายงานตัวผู้ประกันตนกรณีว่างงาน และการให้/ขอรับสิทธิสำหรับผู้พิการ ม.35
7. ประสานการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเป็นระบบ เพื่อเคลื่อนย้ายแรงงานจากจังหวัดที่มีผู้สมัครงานมากไปยังจังหวัดที่ขาดแคลนแรงงานและมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีการเคลื่อนย้ายนายจ้าง/สถานประกอบการให้ไปรับสมัครงานในจังหวัดที่มีผู้สมัครงานจำนวนมากด้วย
8. การให้บริการจัดหางานแก่ผู้ประกันตนกรณีว่างงานตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ในส่วนที่กำหนดให้เป็นความรับผิดชอบของกรมการจัดหางาน โดยให้บริการจัดหางานที่มีความเหมาะสมทั้งในเรื่องลักษณะงาน อัตราค่าจ้าง สภาพการจ้างงาน สวัสดิการต่างๆ รวมทั้งการให้เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของนายจ้าง/สถานประกอบการ
9. การจัดหางานให้กับกลุ่มคนพิเศษ คือ คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และนักเรียนนักศึกษา เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงานอย่างทั่วถึง และได้พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลกับนายจ้างโดยตรง รวมถึงเป็นการสร้างแรงจูงใจให้นายจ้าง/สถานประกอบการเห็นถึงความสำคัญของการจ้างงานบุคคลดังกล่าวและรับเข้าทำงาน โดยในส่วนของกรมการจัดหางาน ได้มีการจ้างเหมาคนพิการ จำนวน 86 อัตรา และผู้สูงอายุ จำนวน 20 อัตรา ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ภาครัฐเป็นหน่วยงานอย่างในการจ้างงานคนพิการและผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความตั้งใจของภาครัฐที่จะให้การสนับสนุนคนพิการ ผู้สูงอายุ ให้ได้รับสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกับผู้อื่น และเป็นแบบอย่างให้กับภาคเอกชน

10. การอบรมแรงงานไทยเพื่อความมั่นคงในอาชีพ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องสภาพการทำงานในสถานประกอบการ สิทธิประโยชน์และหน้าที่ที่ควรได้รับตามกฎหมาย รู้จักปรับเปลี่ยนทัศนคติและสร้างจิตสำนึกที่ดีในการทำงาน เกิดความร่อกองค์กร รักงาน มีวินัยในการทำงาน

2.3.2 การให้บริการจัดหางานในต่างประเทศ

เพื่อกำกับ ดูแล การพัฒนากระบวนการจัดส่งแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ และคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของคนหางานและลูกจ้างที่ไปทำงานหรือฝึกงานในต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการขยายตลาดแรงงานไทยไปต่างประเทศ

การดำเนินงาน

1. บริหารและให้บริการจัดส่งแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ
2. เป็นศูนย์กลางข้อมูลและทะเบียนแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ
3. คุ้มครองสิทธิประโยชน์ของแรงงานไทยที่ไปทำงานในต่างประเทศ
4. ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการจัดส่งแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ
5. ฝึกอบรมและพัฒนาความพร้อมคนหางานก่อนไปทำงานต่างประเทศ
6. ส่งเสริมการขยายตลาดแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ
7. กำหนดแนวทางและส่งเสริมตลาดแรงงานต่างประเทศให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

2.3.3 การแนะแนวและการส่งเสริมการประกอบอาชีพ

การดำเนินงาน

1. **บริการแนะแนว** การให้บริการแนะแนวและบริการปรึกษาทางอาชีพเป็นการบริการให้กลุ่มเป้าหมายรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักโลกอาชีพ รู้ข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงาน รู้เส้นทางการศึกษา เพื่อนำข้อมูล ที่ได้ไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ/เลือกประกอบอาชีพให้ตรงกับความรู้ความสามารถ ความสนใจและความถนัดของตนเอง และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

2. **ส่งเสริมการประกอบอาชีพ** ให้บริการแนะนำการประกอบอาชีพอิสระจัดสาธิตและฝึกปฏิบัติอาชีพอิสระ ประสานงานแหล่งฝึกอาชีพ แนะนำแหล่งเงินทุน เผยแพร่ข้อมูลอาชีพ รวมทั้งให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการ การทำบัญชีขั้นต้น การตลาด การคิดต้นทุนการผลิต และการคำนวณกำไรขาดทุน เป็นต้น

3. **ส่งเสริมการรับงานไปทำที่บ้าน** สนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้รับงานไปทำที่บ้าน มีการบริหารจัดการที่มีความเข้มแข็งเพื่อประโยชน์ในการรับงานไปทำที่บ้านอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการเพิ่มทักษะอาชีพหรือศักยภาพในการบริหารจัดการการรับงานไปทำที่บ้านตลอดจนสนับสนุนเงินกู้จากกองทุนเพื่อรับงานไปทำที่บ้าน

การจดทะเบียนเพื่อผู้รับงานไปทำที่บ้านเป็นการเสริมสร้างให้ผู้รับงานไปทำที่บ้านมีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพและศักยภาพในการรับงาน เพื่อสร้างความมั่นคงในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต นอกจากนี้ภาครัฐสามารถส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ทักษะอาชีพให้กับผู้รับงานไปทำที่บ้านได้รวดเร็วขึ้น (กรมการจัดหางาน, 2564)

2.4 ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.)

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) คือ ข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นพื้นฐานของคนในครัวเรือนต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่าคนควรจะมีคุณภาพชีวิตในแต่ละเรื่องอย่างไรในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นข้อมูลที่แสดงถึงลักษณะของสังคมไทยที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของเครื่องชี้วัดว่าอย่างน้อยคนไทยควรมีระดับความเป็นอยู่ไม่ต่ำกว่าระดับไหนในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ และทำให้ประชาชนสามารถทราบได้ด้วยตนเองว่าในขณะนี้คุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบคลุม รวมไปถึงหมู่บ้าน/ชุมชน อยู่ในระดับใด มีปัญหาที่จะต้องแก้ไขในเรื่องใดบ้าง เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบคลุม และสังคมอันเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาประเทศ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2559)

การจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จังหวัดขอนแก่น ปี 2562

พื้นที่จัดเก็บข้อมูล ได้แก่

- เทศบาลนคร จำนวน 1 แห่ง
- เทศบาลเมือง จำนวน 6 แห่ง
- เทศบาลตำบล จำนวน 77 แห่ง
- องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 140 แห่ง

ผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จังหวัดขอนแก่น ปี 2562 พบว่า มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 355,802 ครัวเรือน จำแนกเป็น

1. ครัวเรือนที่มีรายได้มากกว่า 38,000 บาท/คน/ปี จำนวน 354,669 ครัวเรือน
2. ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยกว่า 38,000 บาท/คน/ปี จำนวน 1,133 ครัวเรือน ซึ่งเป็น

ครัวเรือนยากจนเป้าหมาย ได้แก่

- ครัวเรือนยากจนที่พัฒนาได้ จำนวน 575 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.75%
- ครัวเรือนยากจนที่ต้องสงเคราะห์ จำนวน 558 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.25%

ตารางที่ 2.1 การจำแนกสถานะครัวเรือนเป้าหมาย ตามโครงการคู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย
แก่जनคนขอนแก่น ปี 2565 จังหวัดขอนแก่น
(พื้นที่ 26 อำเภอ 122 ตำบล 298 หมู่บ้าน)
ข้อมูล จาก จปฐ. และเวทีประชาคม

ที่	อำเภอ	พัฒนาได้	ต้องสงเคราะห์	รวมเป้าหมายปี 64
1	เมืองขอนแก่น	14	14	28
2	พล	62	39	101
3	น้ำพอง	6	6	12
4	สีชมพู	20	8	28
5	กระนวน	46	34	80
6	ภูเวียง	64	15	79
7	หนองเรือ	25	42	67
8	หนองสองห้อง	70	53	123
9	บ้านไผ่	22	24	46
10	ชุมแพ	12	36	48
11	อุบลรัตน์	5	4	9
12	พระยืน	4	16	20
13	แวงใหญ่	56	53	109
14	ชนบท	2	12	14
15	มัญจาคีรี	28	50	78
16	แวงน้อย	4	16	20
17	เปือยน้อย	3	9	12
18	บ้านฝาง	25	26	51
19	เขาสวนกวาง	12	11	23
20	ภูผาม่าน	5	5	10
21	หนองนาคำ	7	39	46
22	โคกโพธิ์ไชย	11	14	25
23	บ้านแฮด	6	0	6
24	ซำสูง	2	15	17
25	โนนศิลา	25	9	34
26	เวียงเก่า	39	8	47
รวม		575	558	1,133

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น, 2564

2.5 โครงการ “คู่เลี้ยว เกี่ยวก้อย แก้งานคนขอนแก่น”

2.5.1 ความเป็นมา

จังหวัดขอนแก่น ได้ประกาศตัวเป็น Khonkaen Smart City หรือ การเป็นเมืองอัจฉริยะ นับเป็นการเตรียมการรองรับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เพื่อการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ดำเนินงานขับเคลื่อนโดยรูปแบบประชารัฐที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนา และบุคลากรระดับโลก ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของการ “รู้จักเดิม รู้จักพอ และรู้จักแบ่งปัน”

สำหรับการพัฒนาเมือง Khonkaen Smart City ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น (ดร.สมศักดิ์ จังตระกุล) มีนโยบายสำคัญ (Agenda) ในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของจังหวัดขอนแก่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคมในการพัฒนาระดับขอนแก่น ให้เป็น Khonkaen Smart City อย่างแท้จริง โดยได้กำหนดจัดทำโครงการคู่เลี้ยว เกี่ยวก้อย แก้งานคนขอนแก่น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนโดยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานของทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจนให้พ้นปัญหาความยากจน ตอบสนองการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ หรือ Khonkaen Smart City ด้วยการใช้พลังการมีส่วนร่วมในรูปแบบประชารัฐ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการ 4 กระบวนงาน คือ ชี้นำชีวิต เข้มทิศชีวิต บริหารจัดการชีวิต และดูแลชีวิต โดยมีเป้าหมายให้ข้าราชการจากทุกหน่วยงาน “จับคู่เลี้ยว” รับผิดชอบ ดูแลครัวเรือนยากจน 1 ข้าราชการ รับผิดชอบ ครัวเรือนยากจน 2 ครัวเรือน และประสานความร่วมมือจากภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนทั้งด้านการประกอบอาชีพ การจ้างงาน การตลาดและวิชาการ โดยมีเป้าหมายแก้ไขปัญหาความยากจนให้คนขอนแก่นจำนวน 1,662 ครัวเรือน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น, 2562)

2.5.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิต สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนจากการสร้างงาน สร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติสามารถพัฒนาร่วมกันอย่างเกื้อกูล สมดุลและยั่งยืนต่อไป

2. เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาล และการพัฒนาสู่เมือง Khonkaen Smart City

2.5.3 เป้าหมาย ครัวเรือนยากจนตกเกณฑ์รายได้ต่ำกว่า 38,000 บาท/คน/ปี จำนวน 1,662 ครัวเรือน

2.5.4 วิธีการดำเนินการ

1. ชั้นเตรียมการ

กระบวนการที่ 1 : ชี้นำครัวเรือน

1. ศึกษาข้อมูลครัวเรือนเป็นรายครัวเรือนยากจน
2. ประชาคมหมู่บ้าน ตรวจสอบทบทวนครัวเรือนยากจน (พช.รับผิดชอบ) 1,662 ครัวเรือน ดังนี้

- 2.1 เป็นครัวเรือนยากจนจริง
- 2.2 Re-Check วิเคราะห์จำแนกครัวเรือน 4 ประเภท สงเคราะห์ 552 ครัวเรือน) พัฒนาได้ (752 ครัวเรือน) ตาย/ย้ายออก และไม่ประสงค์ขอรับการช่วยเหลือ (358 ครัวเรือน)
- 2.3 เป็นครัวเรือนที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
- 2.4 เป็นครัวเรือนที่ได้รับฝึกอบรมด้านอาชีพตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

2. ขั้นตอนการ

กระบวนการที่ 2 : เข้มทิศชีวิตครัวเรือน

1. ให้ทุกส่วนราชการ กำหนดให้ข้าราชการในสังกัด 1 คน รับผิดชอบครัวเรือนยากจน 2 คน (ครัวเรือนยากจนเป้าหมาย 1,174 ครัวเรือน ข้าราชการคู่เสี้ยว 740 คน) และให้ข้าราชการถือเป็นบ้านตนเอง หรือ “เจ้าบ้านคนแรก” โดยพลตินัย และแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือน เป็นเรื่องของตนเอง ดังนี้

- ข้าราชการในอำเภอ จับคู่เสี้ยว “1 ข้าราชการ 2 ครัวเรือนยากจน” มีนายอำเภอ เป็น Center กำกับ ดูแล ติดตาม ประเมินผลและรายงาน

- ข้าราชการ/เอกชนในจังหวัด จับคู่เสี้ยว “1 ข้าราชการ 2 ครัวเรือนยากจน”

2. ให้ข้าราชการคู่เสี้ยว ค้นหาอาชีพ การเพิ่มรายได้ โดยให้มีการประสานการจ้างงาน เพื่อให้มีการเพิ่มตำแหน่งงานให้แก่สมาชิกในครัวเรือนยากจน หรือหางานรับกลับไปทำที่บ้านให้สมาชิก ครัวเรือน พร้อมทั้งบันทึกผลการดำเนินการในแบบ Family Folder

3. จัดทำ MOU กับภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการจ้างงาน และเป็นตลาดผูกขาดการ รับซื้อผลผลิตของครัวเรือน เพื่อให้ครัวเรือนมีรายได้ที่แน่นอน

4. ประสานความร่วมมือมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้แก่ มข. ราชวมงคล เข้ามาช่วยเป็นที่ปรึกษาตำบลละ 1 คน เพื่อมาช่วยการให้หลักคิดการพัฒนาครัวเรือนยากจนแก่เจ้าบ้าน

กระบวนการที่ 3 : บริหารจัดการชีวิต

1. นำหลักและวิธีการอุตสาหกรรม มาพิจารณากับผลผลิตของครัวเรือนยากจน โดยยึดหลักการส่งเสริมการท่องเที่ยว การเพิ่มมูลค่าสินค้าและการตลาด

2. ข้าราชการคู่เสี้ยว ต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวตรงถึงมูลเหตุปัญหา ตรงความต้องการของ ครัวเรือนและการปรับ Mind Set สอนให้รู้จักพึ่งพาตนเอง โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาเป็นวิถีชีวิต

3. ข้าราชการคู่เสี้ยว หากการจ้างงาน ประสานการฝึกอบรม พัฒนาอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ ที่เหมาะสม เช่น การเข้าร่วมโครงการ 10 อาชีพแก่งัน 10 ร้อยคนขอนแก่น โครงการปลูกป่าแก่งัน ฯลฯ

4. ข้าราชการคู่เสี้ยว ส่งเสริมการปลูก เก็บและขายผลผลิตการเกษตรในราคาประกัน หรือราคาที่สูงกว่าราคาตลาด โดยการประสานความร่วมมือภาคเอกชน เช่น โรงงาน ห้างร้าน/บริษัท สนับสนุนการจ้างงาน และเป็นตลาดผูกขาดการรับซื้อผลผลิตของครัวเรือน เพื่อให้ครัวเรือนมีรายได้ ที่แน่นอน

5. ให้ข้าราชการคู่เสี้ยวหาแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำให้ โดยประสานกับสถาบันการเงิน และกองทุนในชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งการบริหารจัดการหนี้ให้ครัวเรือนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน

6. สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านถนน น้ำ (ประปา) ไฟฟ้า โรงเรียน โรงพยาบาล การซ่อมแซมบ้านที่อยู่อาศัย การศึกษา (ใช้จิตอาสา สอนหนังสือสมาชิกในครัวเรือนยากจน การยกเว้นค่าเล่าเรียน ช่วยเหลือทุนการศึกษา)

7. หาเงินทุนช่วยเหลือคนยากจน เช่น การระดมเงินจากการแข่งขัน การจัดกิจกรรมหาเงินทุนช่วยเหลือ เป็นต้น

3. **ขั้นสรุปผลและประเมินผล**

กระบวนการที่ 4 : การดูแลชีวิต

1. ข้าราชการคู่เสี่ยว ต้องไปเยี่ยม ช่วยเหลือ แก้ไข อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง รวม 4 ครั้ง โดยแต่ละครั้งต้องมีการบันทึกข้อมูลในแบบ Family Folder เป็นหลักฐานการทำงานและผลการดำเนินงานอย่างละเอียดที่สามารถตรวจสอบได้ โดยเน้นการไปร่วมทุกข์ ร่วมสุข ความเข้าใจ รับฟังปัญหา หาวิธีการแก้ไขปัญหา

2. ข้าราชการคู่เสี่ยว รายงานผลการดำเนินงานให้นายอำเภอ หรือหัวหน้าส่วนราชการทราบทุกเดือน

3. สรุปผลและประกาศความสำเร็จการแก้ไขปัญหาความยากจน

2.5.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ปัญหาความยากจนของจังหวัดขอนแก่นได้รับการแก้ไข โดยการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยรูปแบบประชารัฐในการผนึกกำลังทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ร่วมกันแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นรายครัวเรือน โดยประชาชนสามารถเข้าถึงบริการของภาครัฐได้ มีสุขภาพที่ดี มีทักษะ ความรู้ มีอาชีพ และมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และใช้ชีวิตอย่างเจริญ (คุณภาพชีวิตที่ดี) เพื่อขับเคลื่อนจังหวัดขอนแก่น Khonkaen Smart City ที่มี ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตอบสนองนโยบายไทยแลนด์ 4.0 และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 20 ปี

2.5.6 ตัวชี้วัดโครงการ

ครัวเรือนยากจนเป้าหมาย มีรายได้พ้นเส้นความยากจน (38,000 บาท/คน/ปี) ทุกครัวเรือน

2.5.7 ผลการดำเนินงาน

ข้อมูล ณ วันที่ 20 สิงหาคม 2564 ผลการดำเนินงาน มิติ 1 ด้านการพัฒนาอาชีพและรายได้ เป้าหมาย 767 ครัวเรือน ส่งเสริมอาชีพ 767 ครัวเรือน มีรายได้แล้ว 30 ครัวเรือน

2.5.8 หน่วยงานเจ้าของเรื่อง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น

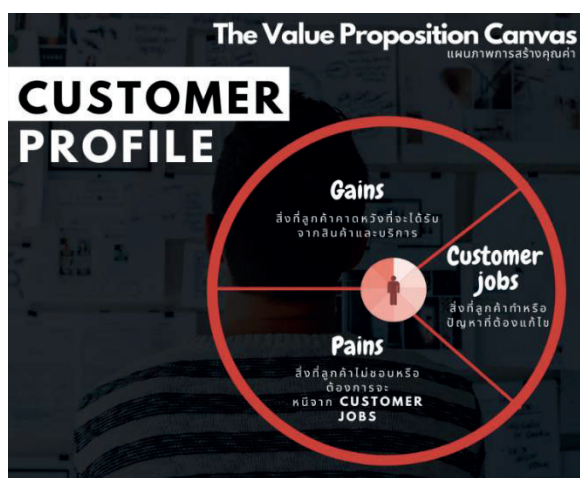
2.6 แผนภาพการสร้างคุณค่า (The Value Proposition Canvas)

วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2563) ระบุว่า แผนภาพการสร้างคุณค่า (The Value Proposition Canvas) เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการออกแบบการสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า หรือสามารถแก้ปัญหาของลูกค้าให้ได้ตรงจุด เพื่อสร้างคุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่ง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนของลูกค้า (CUSTOMER PROFILE) ช่วยในการทำความเข้าใจลูกค้า

2. ส่วนของคุณค่าที่นำเสนอ (VALUE MAP) เป็นการนำเสนอคุณค่าที่ลูกค้าควรได้รับ

ซึ่งการเริ่มต้นคิดธุรกิจหรือการออกแบบคุณค่านั้นจำเป็นต้องมองการออกแบบสินค้าและบริการ ที่ลูกค้าเป็นหลัก แล้วค่อยตามด้วยคุณค่าที่จะนำเสนอ

ภาพที่ 2.5 แผนภาพการสร้างคุณค่า: ส่วนของลูกค้า (CUSTOMER PROFILE)
(OSTERWALDER ET AL., 2014) (ภาพโดย PEXELS จาก PIXABAY)

2.6.1 ส่วนของลูกค้า (CUSTOMER PROFILE)

ส่วนนี้จะเป็นการทำความเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยการมองให้ลึก 3 ประเด็น

1. CUSTOMER JOBS (งานที่ลูกค้าต้องทำ) คือ เบื้องหลังในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือการทำงาน (JOB) รวมไปถึงสิ่งที่ลูกค้าทำหรือปัญหาที่ต้องแก้ และมีความต้องการอะไรบ้างมาช่วยทั้งในส่วนของผลที่จับต้องได้และผลทางอารมณ์/ความรู้สึกที่จับต้องไม่ได้ แบ่งเป็น 4 ประเภท

1.1 งานตามหน้าที่ (FUNCTIONAL JOBS) สิ่งที่ยากทำให้สำเร็จ/ปัญหาเฉพาะที่ต้องการแก้ไข เช่น อยากรักษาหุ่น/กินอาหารที่มีประโยชน์ ต้องการประหยัดเวลาในการทำงานบ้าน เป็นต้น

1.2 งานทางสังคม (SOCIAL JOBS) เกิดตอนที่ลูกค้าอยากดูดี / ยกสถานะทางอำนาจและสังคม ซึ่งเกี่ยวกับงานที่ลูกค้าอยากให้คนอื่นมองแบบที่ตัวเองต้องการ เช่น อยากให้คนอื่นมองว่าเราเป็นคนประสบความสำเร็จ หรือ อยากดูเป็นแฟชั่นนิสต้า (FASHIONISTA) ในสายตาผู้อื่น เป็นต้น

1.3 งานส่วนบุคคล (PERSONAL/EMOTIONAL JOBS) งานที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่ลูกค้าต้องการได้รับเช่น อยากรู้สึกดี หรือ อยากรู้สึกมั่นคง เป็นต้น

1.4 งานสนับสนุน (SUPPORTING JOBS) งานที่สนับสนุนบางสิ่งให้ง่ายขึ้น บางครั้งจะเป็นงานที่สนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับการซื้อสินค้าและบริการได้เช่นกัน เช่น การเปรียบเทียบราคาหรือคุณภาพของสินค้า การรีวิวหรือให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสินค้าและบริการ การนำสินค้าไปขายต่อ เป็นต้น

2. PAINS (ความยุ่งยากลำบากที่ลูกค้ามักพบเจอ) คือ การระบุสิ่งที่ลูกค้าไม่ชอบหรือต้องการจะหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ลูกค้าต้องทำ (CUSTOMER JOBS) อาจเกิดได้จากที่ตัวสินค้าและบริการไปจนถึงความกลัวหรือความเชื่อผิดๆ ที่มีต่อสินค้าและบริการ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ลูกค้าไม่ต้องการ ไม่ว่าจะมาก่อน ระหว่าง และหลังทำสิ่งนั้นๆ แบ่งเป็น 3 ประเภท

2.1 ผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่ปรารถนา (UNDESIRED OUTCOME) สามารถเป็นได้ในเชิงผลลัพธ์ (เช่น สินค้าหรือบริการไม่มีประสิทธิภาพพอ หรือการทำสิ่งนี้อาจมีผลร้ายข้างเคียง) เชิงสังคม (เช่น ทำสิ่งนี้แล้วทำให้ลูกค้าอึดอัด) เชิงอารมณ์ (เช่น ลูกค้ารู้สึกแย่ทุกครั้งที่ทำสิ่งนี้) ตัวอย่างเช่น การไปยิมเป็นเรื่องน่าเบื่อ หรือสินค้ามีรูปลักษณ์ที่ไม่สวย เป็นต้น

2.2 อุปสรรค (OBSTACLES) หรือสิ่งที่ทำให้ขวางไม่ให้ลูกค้าทำงานบางอย่างได้สำเร็จ หรือทำให้งานล่าช้า เช่น การไม่มีเวลาออกกำลังกาย หรือไม่มีเงินพอจะจ้างเทรนเนอร์ส่วนตัว เป็นต้น

2.3 ความเสี่ยง (RISK) หรือการที่บางอย่างอาจไม่เป็นไปตามที่ควรหรือเกิดผลลัพธ์ในเชิงลบ เช่น ลูกค้าอาจเสียภาพลักษณ์ถ้าใช้สินค้านั้นๆ เป็นต้น

3. GAINS (สิ่งที่ลูกค้าคาดหวังจะได้รับเพิ่มเติม) เป็นส่วนที่ต่อกับ CUSTOMER JOBS เป็นสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังที่จะได้รับจากสินค้าและบริการ รวมไปถึงความต้องการเพิ่มเติมจากสิ่งที่มีอยู่ ทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ ได้แก่ อรรถประโยชน์ (FUNCTIONAL UTILITY) การยอมรับจากสังคม (SOCIAL GAIN) ความรู้สึกที่ดี (POSITIVE EMOTION) และการประหยัด (COST SAVING) ซึ่งจะมีทั้งเป็นไปตามที่คาดหวังหรือเกินความคาดหวัง แบ่งเป็น 4 ประเภท

3.1 REQUIRED GAIN (สิ่งที่ได้รับที่จำเป็นต้องมี) เป็นความคาดหวังโดยทั่วไปที่สินค้าและบริการนั้นๆ ควรจะมี เช่น สมาร์ทโฟนจำเป็นที่จะต้องสามารถใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3.2 EXPECTED GAIN (สิ่งที่ได้รับตามที่คาดหวังไว้) เป็นความคาดหวังทั่วไปที่ลูกค้าคาดว่าจะได้รับจากสินค้าและบริการนั้นๆ เช่น ลูกค้าคาดหวังว่า IPHONE จะต้องมียูนิปลักษณ์และการออกแบบที่ดี

3.3 DESIRED GAIN (สิ่งที่ได้รับตามที่ปรารถนา) เป็นสิ่งที่ได้รับเกินไปกว่าความคาดหวังโดยทั่วไป หรือเป็นสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังเพิ่มเติมจากสิ่งที่มีอยู่ โดยสามารถสอบถามลูกค้าถึงความต้องการนี้ได้ เช่น ลูกค้าอยากให้สมาร์ทโฟนเชื่อมต่อกับอุปกรณ์อื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว เป็นต้น

3.4 UNEXPECTED GAIN (สิ่งที่ได้รับเกินกว่าที่คาดหวังไว้) โดยเป็นสิ่งที่ลูกค้าไม่เคยคาดหวังมาก่อน หรือถ้าถามลูกค้าก็ไม่สามารถให้คำตอบนี้ได้ เช่น ลูกค้าไม่เคยคาดหวังว่าโทรศัพท์ที่มีถี้อจะมีระบบสัมผัสหน้าจอ (TOUCH SCREEN) จนกระทั่ง IPHONE ได้เกิดขึ้น

ภาพที่ 2.6 แผนภาพการสร้างคุณค่า: ส่วนของคุณค่าที่นำเสนอ (VALUE MAP) (OSTERWALDER ET AL., 2014) (ภาพโดย FELIXMITTERMEIER จาก PIXABAY)

2.6.2 ส่วนของคุณค่าที่นำเสนอ (VALUE MAP)

ส่วนนี้จะ เป็นแผนภาพที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถออกแบบสินค้าและบริการให้มีคุณค่าต่อลูกค้า และจะสามารถเข้าไปอยู่ในใจลูกค้าและสนองความต้องการของลูกค้าได้ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก

1. PRODUCTS AND SERVICES (สินค้าหรือบริการที่ตอบโจทย์ความต้องการพื้นฐาน)

เป็นการสรุปว่าสินค้าและบริการนั้นควรมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร จุดแข่งที่เหนือกว่าคู่แข่งคืออะไร และประโยชน์ที่ลูกค้าจะได้รับจากการใช้สินค้าและบริการคืออะไร โดยต้องสอดคล้องกับ CUSTOMER JOBS ในส่วนของ CUSTOMER PROFILE ซึ่งวัตถุประสงค์ต้องมีชัดเจนว่าผลิตมาเพื่ออะไร แบ่งออกเป็น 4 ประเภท

1.1 PHYSICAL/TANGIBLE (ประเภทที่สามารถจับต้องได้) เช่น สินค้าที่ผลิตจากโรงงาน เป็นต้น

1.2 INTANGIBLE (ประเภทที่ไม่สามารถจับต้องได้) เช่น ลิขสิทธิ์ หรือการให้บริการหลังการขาย เป็นต้น

1.3 DIGITAL (ประเภทที่เกี่ยวกับดิจิทัล) เช่น การดาวน์โหลดเพลง หรือบริการการเก็บข้อมูล ในออนไลน์ เป็นต้น

1.4 FINANCIAL (ประเภทที่เกี่ยวกับการเงิน) เช่น การลงทุนในกองทุน หรือประกันชีวิต เป็นต้น

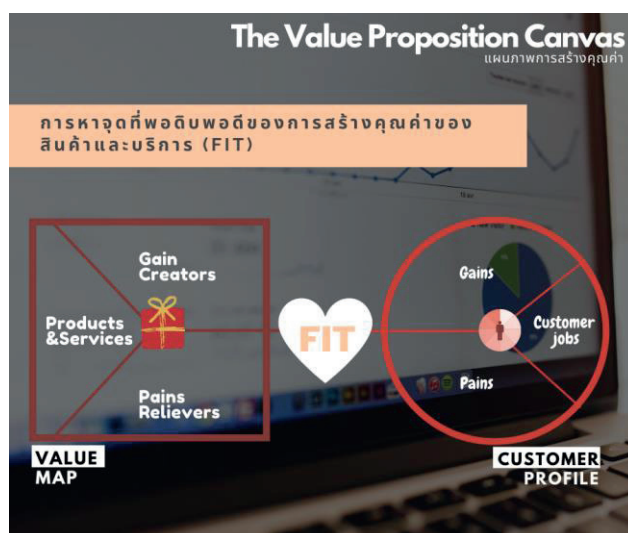
2. PAINS RELIEVERS (ความสามารถในการผ่อนคลายความทุกข์ที่ลูกค้ามี) เป็นส่วนที่ไป

ตอบโจทย์ PAINS (ความลำบากที่ลูกค้ามักเจอ) ใน CUSTOMER PROFILE ซึ่งจะต้องพิจารณาและสำรวจ ตรวจสอบปัญหานั้นให้ถี่ถ้วน เพราะหากสินค้าและบริการสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ถูกต้อง ก็จะสามารถลดความยุ่งยากของลูกค้าลงได้อย่างมาก ถ้าลูกค้ายังพบว่ามีความยากลำบากอยู่ การที่ธุรกิจสามารถไปเติมเต็มช่องว่างเหล่านั้นได้ ก็เหมือนกับการให้ยาที่ถูกต้อง เพราะสามารถตอบโจทย์ตรงนี้ โดยการลบล้าง หลีกหนี หรือแก้ไขสิ่งที่ลูกค้าไม่ชอบได้หมดทุกข้อ

3. GAIN CREATORS (ความสามารถในการสร้างสรรค์ประโยชน์ใหม่ๆให้แก่ลูกค้า)

เป็นการตอบสนองความต้องการแบบเหนือความคาดหมาย โดยส่วนนี้จะไปตอบโจทย์ GAINS ของ CUSTOMER PROFILE หากคุณสามารถออกแบบคุณค่าเสริมที่เพิ่มเติมหรือเกินจากสิ่งที่ลูกค้าคาดหวัง จะช่วยสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน เกิดความโดดเด่นจนคู่แข่งไม่สามารถตามทันได้

เมื่อทำการระบุแผนภาพทั้ง 2 ฝั่งได้แล้ว จะทำให้เกิดการสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการที่เหมาะสมตรงจุด (FIT) และเหนือกว่าคู่แข่งได้นั่นเอง

ภาพที่ 2.7 แผนภาพการสร้างคุณค่า: การสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการที่เหมาะสมตรงจุด (FIT) (OSTERWALDER ET AL., 2014) (ภาพโดย LALMCH จาก PIXABAY)

กล่าวโดยสรุป การออกแบบคุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่งได้นั้น คือ การหาจุดที่พอดีพอดีของการสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการ โดยจะต้องสามารถตอบโจทย์ทั้งในเรื่องของการแก้ไขความยุ่งยากลำบากที่ลูกค้ามักพบเจอ (PAINS) และการนำเสนอสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังจะได้รับเพิ่มเติม (GAINS) มี 3 ขั้นตอน คือ

1. การทำให้สินค้าและบริการแก้ปัญหาได้ถูกจุด หรือตรงตามความต้องการของตลาด (PROBLEM-SOLUTION FIT) สิ่งนี้จะได้มาจากการสังเกตและการหาข้อมูลเกี่ยวกับความยุ่งยากลำบากที่ลูกค้ามักพบเจอ (PAINS) และ การนำเสนอสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังจะได้รับเพิ่มเติม (GAINS) ที่เกี่ยวข้องที่สุดกับกลุ่มเป้าหมาย โดยที่อาจจะยังไม่ต้องหาหลักฐานมาสนับสนุน แต่ให้พยายามระบุข้อมูลหรือคำตอบให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายให้ได้มากที่สุด

2. การทำให้ลูกค้าเห็นสินค้าและบริการของเราแล้วอยากได้ คือ ถูกดึงดูดให้ซื้อ (PRODUCT-MARKET FIT) ขั้นตอนนี้คุณจำเป็นต้องทดสอบตลาดจริงเพื่อดูว่าสินค้าและบริการต้องสามารถตอบโจทย์ความต้องการพื้นฐาน (PRODUCTS AND SERVICES) ผ่อนคลายความทุกข์ยากที่ลูกค้ามี (PAINS RELIEVERS) และสร้างสรรค์ประโยชน์ใหม่ๆ ให้แก่ลูกค้า (GAIN CREATORS) ได้จริง ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นการทดสอบว่าคุณค่าของสินค้าและบริการที่ออกแบบมานั้นทำได้จริงหรือเปล่า ในบางครั้ง ลูกค้าอาจไม่ให้ความสนใจเลยด้วยซ้ำ ดังนั้นในขั้นตอนนี้จึงเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลาและอาจจะต้องย้อนทำระหว่างขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2

3. การทำให้สินค้าและบริการเกิดผลประกอบการทางการเงินที่เป็นกำไรและเติบโต (BUSINESS MODEL FIT) ขั้นตอนนี้คือการยืนยันว่า ธุรกิจที่มีคุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่งได้นั้นจะต้องนำไปสู่ความสำเร็จ โดยจะต้องมีผลประกอบการทางการเงินที่มีกำไรและเติบโตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการทำธุรกิจนั้น นอกจากจะสามารถส่งมอบคุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่งไปยังลูกค้าได้แล้ว ยังจะต้องมีความสามารถในการออกแบบโมเดลธุรกิจ (BUSINESS MODEL) ที่เหมาะสมไปด้วย โดยจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นที่จะช่วยสร้างกลยุทธ์ให้เติบโตและมีกำไร อาทิเช่น การสร้างสายสัมพันธ์กับลูกค้า, ช่องทางการตลาด, สิ่งที่ต้องทำเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจ, พาร์ทเนอร์หลักของเรา, ทรัพยากรที่จำเป็นของบริษัท, ค่าใช้จ่ายหลักของธุรกิจ และ รายได้ของธุรกิจ

จากแนวคิดแผนภาพคุณค่า นักวิจัยได้ประยุกต์ใช้ในการศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายคือ คริวเรือนยากจน เพื่อค้นหาความต้องการที่ซ่อนในใจ แล้วจึงนำมาผ่านกระบวนการออกแบบคุณค่าที่นำเสนอ คือ แนวทางในการสร้างอาชีพเพื่อให้เกิดความสอดคล้องต่อความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย

2.7 นโยบายแก้จนตรงเป้าสาธารณรัฐประชาชนจีน

หวัง จวินตัน และ กฤษวรรณ์ โสวัชรินทร์ (2563) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การนำนโยบายแก้จนตรงเป้าไปปฏิบัติของสาธารณรัฐประชาชนจีน จากการศึกษาพบว่า

นโยบายแก้จนตรงเป้า

นโยบายแก้จนตรงเป้า (Targeted Poverty Alleviation) มีข้อกำหนดดังนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ควรได้รับการช่วยเหลือต้องตรงแม่นยำ การจัดทำโครงการต้องตรงตามความต้องการ การใช้งบประมาณต้องตรงแม่นยำ มาตรการที่ใช้ต้องเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายตรงแม่นยำ คนที่ส่งไปช่วยเหลือที่หมู่บ้านมีคุณสมบัติตรงผลงานของการขจัดความยากจนต้องตรงเป้า และกำหนดว่ารัฐบาลท้องถิ่นจะต้องบูรณาการและปรับใช้ทรัพยากรในการลดความยากจนให้เหมาะสม ดำเนินการนโยบายแก้จนตรงเป้าและรับรองว่าผลประโยชน์ในการดำเนินงานได้เข้าถึงหมู่บ้านและคริวเรือน (The State Council of the People's Republic of China, 2014)

กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ การระบุกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินมาตรการให้ความช่วยเหลือ และการบริหารจัดการให้เจาะจงและแม่นยำ ดังนี้

1. การระบุกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนการระบุกลุ่มเป้าหมาย เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นของการดำเนินนโยบายแก้จนตรงเป้า การระบุกลุ่มเป้าหมายคนยากจนด้วยวิธีขั้นตอนให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามข้อกำหนด ในการระบุกลุ่มเป้าหมายยากจน จะต้องส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างเต็มที่และระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีขั้นตอนที่โปร่งใสและให้สิทธิการระบุกลุ่มเป้าหมายแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านเดียวกันระบุว่าใครเป็นคนจนตามมาตรฐาน “ของตนเอง” ทั้งหมดนี้ เพื่อรับรองความโปร่งใสการเปิดเผยและความเป็นธรรมในการดำเนินการ

2. การดำเนินมาตรการให้ความช่วยเหลือ

ขั้นตอนการดำเนินมาตรการให้ความช่วยเหลือ เป็นขั้นตอนสำคัญของการปฏิบัตินโยบาย เมื่อระบุกลุ่มเป้าหมายออกมาแล้ว ระบุผู้ที่รับผิดชอบและกำหนดมาตรการช่วยเหลือตามสถานการณ์ของคนยากจนเพื่อรับรองประสิทธิผลของการดำเนินการ ในการเจาะจงถึงระดับคริวเรือนและระดับบุคคล ขั้นตอนนี้มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การดำเนินมาตรการจะต้องยึดมั่นนโยบายในกระบวนการทำงาน ปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น ให้การขึ้นำโดยแยกประเภทความยากจนและเจาะจงถึงระดับบุคคลกับคริวเรือนมุ่งเน้นวิธีการทำงานที่เริ่มจากด้านทรัพยากรบุคคลกับด้านกองทุนเพื่อให้มาตรการกับผลลัพธ์เข้าถึงคริวเรือนและบุคคลยากจน

ประเด็นที่สอง การรับรอง “6 ด้าน” ให้เข้าถึงหมู่บ้านและคริวเรือน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านอุตสาหกรรม ด้านการอบรมการศึกษา ด้านการก่อสร้างที่อยู่อาศัยที่อันตรายในชนบทด้านการย้ายถิ่นของผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางนิเวศน์ที่อันตรายเลวร้ายหรือเป็นพื้นที่ที่สำคัญ

และด้านการจับคู่ระหว่างเจ้าหน้าที่กับครัวเรือนยากจน เพื่อใช้ประโยชน์ของทรัพยากรอย่างเต็มที่ และให้ข้อเปรียบเทียบของนโยบายได้เกิดผลอย่างแท้จริง

ประเด็นที่สาม การนำนโยบายไปปฏิบัติต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ของครัวเรือน โดยวิเคราะห์สาเหตุความยากจนโดยการสำรวจหมู่บ้านและครัวเรือน ดำเนินการให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการและกองทุนช่วยเหลือเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายตามขั้นตอน ใช้หลักการให้ความช่วยเหลือในด้านที่ขาดแคลนหรือเหมาะสม ให้การพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ธุรกิจ หรือการท่องเที่ยวตามที่เหมาะสม และดำเนินการโครงการให้ครัวเรือนมีปัจจัยการดำรงชีวิตครบ 6 อย่างคือ น้ำ ไฟฟ้า ถนน ก๊าซหุงต้ม ที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม เพื่อปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และเพื่อเพิ่มรายได้ของประชาชน

ประเด็นที่สี่ การให้เงินทุนตรงถึงระดับครัวเรือน เช่น ในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม สามารถใช้รูปแบบของเมืองสุขหนึ่ง คือ ให้กองทุนช่วยเหลือเป็นหุ้นส่วนของเกษตรกร หรือให้กองทุนเข้าสู่ครัวเรือนในรูปแบบสิ่งของ หุ้นส่วน หรือเงินสดโดยตรง ในด้านการก่อสร้างที่อยู่อาศัย สามารถใช้รูปแบบของอำเภอหนานเจียง คือ ระบบการจัดสรรที่อยู่อาศัยค่าเช่าต่ำให้ครัวเรือนที่ยากจนและผ่านเกณฑ์ โดยผ่านรูปแบบการให้เงินอุดหนุนค่าเช่าเป็นหลัก เสริมด้วยการลดค่าเช่าและการจัดสรรที่พักของรัฐ ผู้เช่าจ่ายค่าเช่าให้รัฐโดยรัฐเป็นคนกำหนดราคาในด้านการอบรมทักษะการทำงาน สามารถให้เงินถึงบุคคลโดยตรง สำหรับเงินอุดหนุนค่าเรียนกับค่าครองชีพของนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ สามารถโอนเงินเข้าบัญชีของครอบครัวผ่านบัตรประกันสังคมโดยตรง สำหรับกองทุนด้านการย้ายถิ่นกับโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้าน สามารถจ่ายให้ผู้รับโดยตรง

ประเด็นที่ห้า ข้าราชการต้องลงมือช่วยเหลือครัวเรือนยากจน ด้วยการกำหนดแนวทางการพัฒนาและวางแผนตามสภาพความเป็นจริง โดยอิงนโยบายหลักระดับชาติและสภาพหมู่บ้านและครัวเรือน เพื่อให้ได้มาตรการการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง

3. การบริหารจัดการ

ขั้นตอนการบริหารจัดการ เป็นการรับรองว่าการดำเนินนโยบายแก่นตรงเป้าจะประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย สามประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

ประเด็นแรก การบริหารจัดการข้อมูลของครัวเรือน หน่วยงานผู้รับผิดชอบจะต้องสร้างระบบเครือข่ายข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายบันทึกข้อมูลและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเข้าไปในระบบ โดยอิงข้อมูลที่ได้จากสมุดบัญชีครัวเรือน แผนการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนและมาตรการช่วยเหลือคนยากจน เพื่อรับรองว่านโยบายได้เข้าถึงคนยากจนมากที่สุด นอกจากนี้ หน่วยงานจะต้องปรับปรุงกลุ่มเป้าหมายตามสถานการณ์จริงของกลุ่มเป้าหมายทุกสิ้นปี เพื่อคัดหมู่บ้านกับครัวเรือนที่จัดความยากจนแล้วออกจากระบบ และเพิ่มผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเข้าสู่ระบบ ระบบข้อมูลการเข้า-ออก ทำให้การช่วยเหลือคนยากจนมีความเป็นจริง น่าเชื่อถือ และมีประโยชน์สูงสุด

ประเด็นที่สอง การบริการจัดการต้องมีความโปร่งใส หน่วยงานผู้รับผิดชอบต้องปฏิบัติตาม “มาตรการกองทุนการเงินเพื่อช่วยเหลือคนยากจนแห่งชาติ” สร้างระบบบริหารจัดการกองทุนที่เข้มงวดและสมบูรณ์ สร้างระบบการเปิดเผยข้อมูลในการใช้กองทุนและระบบการประกาศรายชื่อกลุ่มเป้าหมายโครงการที่เปิดเผย อีกทั้งต้องนำระบบการตรวจสอบโดยบุคคลภายนอกเข้ามารับรองความโปร่งใสและความเป็นธรรมในกระบวนการดำเนินงาน

ประเด็นที่สาม การบริหารจัดการสิทธิอำนาจในการดำเนินการ คณะกรรมการพรรคฯ ระดับมณฑลกำหนดว่า รัฐบาลระดับมณฑลกับระดับเมืองต้องรับผิดชอบการกำกับดูแลกองทุนและโครงการช่วยเหลือคนยากจน ในขณะที่รัฐบาลระดับอำเภอมีอำนาจในการอนุมัติโครงการ การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดภารกิจ การกำหนดการใช้กองทุน และการกำหนดอำนาจหน้าที่ รัฐบาลทุกระดับจะต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

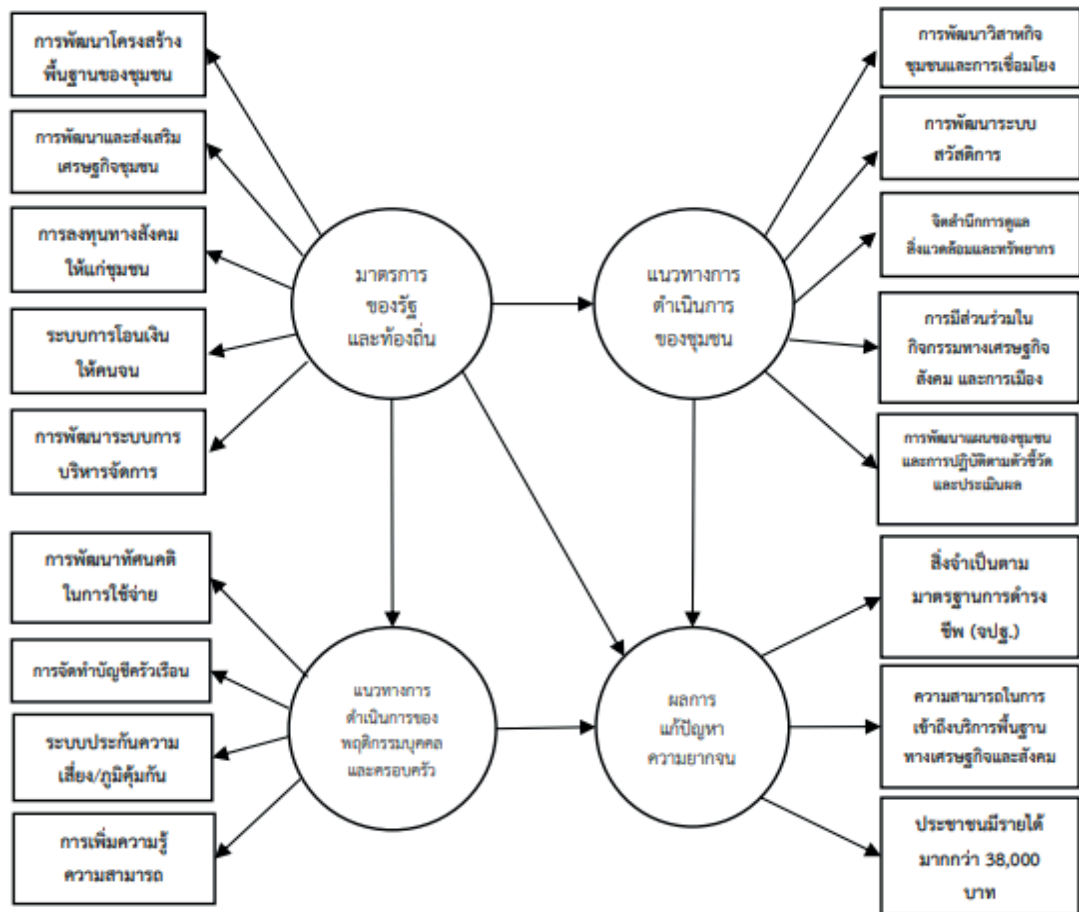
ธนพล สราญจิตร (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาความยากจนในสังคมไทย Problem of Poverty in Thailand พบว่า ปัญหาความยากจนในสังคม เป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนานนับสิบปี ทั้งยังเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติที่มีความซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง และส่งผลกระทบต่อสังคมไทย เป็นต้นเหตุเกี่ยวเนื่องไปยังปัญหาต่างๆ อีกมากมาย กล่าวได้ว่าประเทศไทยยังไม่สามารถเอาชนะปัญหาความยากจนได้เนื่องจากประเทศไทยยังคงมีปัญหาความยากจนกระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งยังมีสัดส่วนคนจนค่อนข้างสูง แม้ว่าประเทศไทยจะมีระดับรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนั้นกลับไม่ได้ถูกจัดสรรให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าภาครัฐต้องแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้อย่างจริงจังมากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อขจัดปัญหาความยากจนให้หมดไปจากประเทศไทย โดยสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้ว่าปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากการ ที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรในการประกอบอาชีพและใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง การถูกเอาเปรียบด้วยวิธีการต่างๆ จากพ่อค้าคนกลางและนายจ้าง โดยเฉพาะประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท รวมถึงการที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนให้ดีขึ้นได้ ทำให้ภาวะความยากจนยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นไปอีก ส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนและการแผ่ขยายวงของความยากจนมากยิ่งขึ้นไปอีก

ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น อ้างถึงใน ธนพล สราญจิตร (2558, น. 20) ได้กล่าวว่า ความยากจนยังส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ตามมา โดยผู้ที่รายได้น้อยไม่พอเพียงต่อการดำรงชีวิต ทำให้เกิดภาระหนี้สินตามมา และความยากลำบากในการดำเนินชีวิตอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้เป็นแรงกดดันที่ทำให้ปัญหาความยากจนทวีรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทำให้กลุ่มคนที่มีรายได้น้อยได้รับความเดือดร้อนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม แม้ว่าคนกลุ่มนี้จะมีรายได้สูงกว่าเส้นความยากจนและไม่ถือเป็นคนจนก็ตาม ตัวอย่างเช่น ระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปจะสูงขึ้นตามระดับการบริโภคของกลุ่มคนที่มีรายได้สูงโดยเป็นระดับราคาที่สูงเกินไปสำหรับกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย และการเกิดปัญหาบริโภคนิยมในกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย ซึ่งเกิดจากการเลียนแบบของกลุ่มคนที่มีรายได้สูง ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินในกลุ่มที่มีรายได้น้อย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้จึงเป็นสิ่งที่ภาครัฐต้องทำไปควบคู่กันหากต้องการประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ ทั้งนี้แนวทางหลักในการแก้ปัญหาความยากจนอยู่ที่การเพิ่มโอกาสและศักยภาพของคนจน ตลอดจนการส่งเสริมนโยบายและระบบบริหารจัดการภาครัฐที่เหมาะสม

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนนั้นรัฐบาลต้องเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อน การแก้ปัญหาความยากจนให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังโดยมีการมุ่งเน้นการเสริมสร้างให้ตัวบุคคลและชุมชน ท้องถิ่นมีการพึ่งพาตัวเองในการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้มีรายได้เพียงพอในการดำเนินชีวิต อย่างยั่งยืน และมุ่งส่งเสริมให้มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและ เอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมคิดและปฏิบัติในการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศ ให้มีการพัฒนาที่ดีขึ้น นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ชูชิต ชายทวีป (2018) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสำเร็จของการลดปัญหาความยากจน Successful Factors of Poverty Reduction พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาความ ยากจนเป็นการสืบค้นจากงานวิจัยในช่วงปี ค.ศ. 2011-2014 จำนวน 7 เรื่อง พบว่า ปัจจัยสำเร็จของ การแก้ไขปัญหาความยากจน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การกระจายทรัพยากร นโยบาย การขจัด ปัญหาคอร์รัปชัน และการตื่นรู้ของประชาชน โดยปัจจัยทั้ง 5 เป็นปัจจัยสำเร็จที่เหมาะสมกับองค์กร ภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ในการกำหนดแนวทางลดปัญหาความยากจนตามศักยภาพของตนให้น้อยลงเพื่อให้คนยากจนสามารถ สร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายอย่างมีการจัดการที่เป็นระบบ ซึ่งเป็นภาระหนักขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องเพิ่มศักยภาพหรือพัฒนามนุษย์ให้ถึงขีดสุดในการลดการพึ่งพาหรือ รอคอยสวัสดิการจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมุ่งมั่นในการเสริมกำลัง ให้กับคนจนในการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิต เพื่อความกินดีอยู่ดีมีสุขโดยวิเคราะห์ปัจจัย เพื่อหาคำประกอบตามหลักทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้ลดน้อยลง

วิบูลย์ รัตนภรณ์วงศ์ และคณะ (2020) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการแก้ปัญหาความ ยากจนของชุมชนในประเทศไทย THE MODEL DEVELOPMENT OF COMMUNITY POVERTY SOLVING IN THAILAND ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การวิจัยทั้งในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการตรวจสอบรูปแบบ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ของชุมชนตัวอย่าง สรุปได้ว่า 1) รูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน ในประเทศไทยที่ได้พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และสามารถ แก้ปัญหาความยากจนของชุมชนได้ และ 2) รูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนในประเทศไทย ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของชุมชนตัวอย่าง โดยรูปแบบการแก้ปัญหาความยากจน ของชุมชนในประเทศไทยที่พัฒนาขึ้น เป็นองค์ความรู้ใหม่มีมาตรการของรัฐและท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบ สำคัญของการแก้ปัญหาความยากจน มีอิทธิพลต่อผลการแก้ปัญหาความยากจนโดยตรง และส่งผลทางอ้อม ต่อแนวทางการดำเนินการของชุมชน และแนวทางการดำเนินการของพลวัตกรรมบุคคลและครอบครัว มีลักษณะ ดังภาพ

รูปแบบการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนในประเทศไทย

สำหรับข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ควรให้ความสำคัญกับมาตรฐานของรัฐและท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมีการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ ตลอดจนคิดค้นนวัตกรรมในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบ Disrupt ในเชิงปฏิบัติการ ด้านพฤติกรรมของบุคคลและครอบครัว ควรเน้นการเพิ่มความรู้ความสามารถให้แก่ครัวเรือนยากจน ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วย ด้านการดำเนินการของชุมชน ควรเน้นการพัฒนาแผนชุมชน ทั้งด้านการพัฒนาแผนชุมชนให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม ปฏิบัติตามตัวชี้วัด และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วย สำหรับการศึกษาวัยมัธยมศึกษาต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของบุคคลกับการแก้ปัญหาความยากจน ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของชุมชนกับการแก้ปัญหาความยากจน และนวัตกรรมการจัดการภาครัฐในการแก้ปัญหาความยากจน

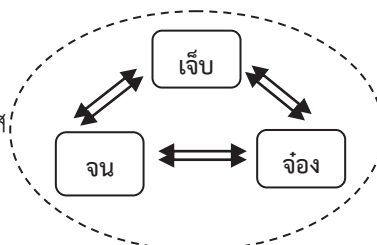
ดร.สมศักดิ์ จังตระกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ได้บรรยายพิเศษหัวข้อโครงการ “คู่มือ เกี่ยวก้อย แก้อันคนขอนแก่น” ในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ณ โรงแรมพูลแมน ขอนแก่น ราชา ออคิด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และนายศรัทธา คชพลายุกต์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ได้ให้โอกาสคณะผู้วิจัยเข้าพบ เพื่อให้ความรู้และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการ รายละเอียดสรุปได้ดังนี้

วัฏจักรความยากจน

จน คือ การขาดแคลนรายได้ โอกาส

เจ็บ คือ การเจ็บไข้ไม่สบาย

จ้อง คือ ความไม่รู้ ขาดการศึกษา

โครงการคู่มือ เกี่ยวก้อย แก้อันคนขอนแก่น เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน โดยได้รับความอนุเคราะห์จากสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยสถานกงสุลจีน ประจำจังหวัดขอนแก่น ให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของจังหวัดขอนแก่น เดินทางไปศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบตรงเป้า ณ ประเทศจีน จากนั้นได้นำเอาโครงการที่ศึกษาดูงานมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สภาพสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นโครงการคู่มือ เกี่ยวก้อย แก้อันคนขอนแก่น

ความจนไม่มีวันหมดไปจากโลก คราวเรือนที่ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการจนสามารถหลุดพ้นจากความยากจนแล้ว ก็อาจกลับมายากจนได้อีกครั้ง หรือแม้แต่คราวเรือนที่ไม่เคยยากจนมาก่อน ก็อาจกลายเป็นคราวเรือนยากจนได้เช่นกัน ดังนั้นการแก้ปัญหาความยากจนต้องทำให้เกิดความต่อเนื่อง ไม่มีวันจบสิ้น โดยจังหวัดขอนแก่นได้จัดทำหลักสูตร “ขอนแก่นศึกษา” เพื่อให้ข้าราชการทุกคนในจังหวัดได้เข้ารับการศึกษาเพื่อให้รับรู้ความเป็นมา แนวคิดและวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อให้โครงการมีความต่อเนื่องในระยะยาว แม้จะมีการเปลี่ยนตัวผู้บริหาร

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่นานาประเทศล้วนประสบและพยายามแก้ไข นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1986 การแก้ไขปัญหาความยากจนของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนในปี 2014 รัฐบาลจีนได้กำหนดนโยบาย “แก้อันตรงเป้า” (Targeted Poverty Alleviation) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ การระบุกลุ่มเป้าหมาย การดำเนินการให้ความช่วยเหลือ และการบริหารจัดการให้เจาะจงและแม่นยำ โดยมีการจับคู่ระหว่างเจ้าหน้าที่กับคราวเรือนยากจน เพื่อให้สามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิด ทำให้ทราบปัญหาที่แท้จริงและแก้ไขได้อย่างตรงจุด ส่งผลให้จำนวนคนยากจนและอัตราความยากจนในชนบทของจีนลดลงอย่างรวดเร็ว

ในส่วนของประเทศไทยปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนาน ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายประการ อาทิ เช่น การที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรในการประกอบอาชีพและใช้ในการดำเนินชีวิต การขาดความรู้ ถูกเอาเปรียบด้วยวิธีการต่าง ๆ จากพ่อค้าคนกลางและนายจ้าง โดยเฉพาะประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท รวมถึง การที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนให้ดีขึ้นได้ ทำให้เกิดวัฏจักรความยากจน เป็นวงจรอุบาทว์ โง่-จน-เจ็บ ที่หลุดพ้นได้ยาก แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนจะต้องมีการคิดค้นนโยบาย วิธีการ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ในการต่อสู้กับความยากจน และต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับผู้บริหารประเทศ ระดับท้องถิ่น จนถึงคราวเรือนยากจน เพื่อกำจัดความยากจนให้หมดสิ้นไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน: กรณีศึกษา โครงการ “คู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก้อันคนขอนแก่น” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก้อันคนขอนแก่น” และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก้อันคนขอนแก่น”

ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำมากำหนดและออกแบบวิธีการสัมภาษณ์ จากนั้นได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 16 คน

3.1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นข้าราชการคู่เสี้ยว โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางหนึ่ง ซึ่งจะสามารถทำให้ได้ข้อค้นพบหรือแนวทางสำหรับการพัฒนาในระยะเวลาที่กำหนด โดยการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสาร รายงาน ตำรา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้มาจากการสนทนาถามตอบกันโดยตรง ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ จะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบสนทนาไม่เป็นทางการ โดยผู้สัมภาษณ์จะใช้การกำหนดของข้อคำถามเพื่อนำไปสู่การสนทนาหรือเพื่อกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างมีเป้าหมายตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การสัมภาษณ์แบบนี้มีความยืดหยุ่นสูง ผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการถามตอบอย่างเต็มที่ มีการดำเนินการดังนี้

1. กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ระบุรายการข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็น

2. จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการคำถามแต่ละประเด็น

3. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยอาจารย์ที่ปรึกษา ดร.บุษกรณ์ ลิ้ใจวะระ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้าน Digital Marketing, e-Commerce, Business & Marketing Strategy Management ตรวจสอบเพื่อให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการวิจัยนี้ได้กำหนดส่วนประกอบของการสัมภาษณ์ไว้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนของสภาพทั่วไปของการสัมภาษณ์

1. ชื่อเอกสารวิจัย
2. ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนของแนวข้อคำถามเพื่อนำไปสู่การสนทนา

4. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามแนวทางและประเด็น ซึ่งกำหนดไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ โดยใช้การจดบันทึกและการบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.1 วิธีการจดบันทึกโดยละเอียดหลังจากการสัมภาษณ์ การบันทึก การสังเกต ช่วยให้สามารถเรียบเรียงความคิดในการวางแผนงานต่อไป นอกจากนี้ยังช่วยให้สรุปข้อมูลได้เป็นระยะๆ อีกด้วย ส่วนใหญ่การสังเกตจะทำควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์

4.2 การบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยจะทำการขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง เมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ขัดข้อง ผู้วิจัยจะได้บันทึกเสียงไว้ ทำให้สามารถเก็บรายละเอียดของข้อมูลได้มากขึ้น โดยไม่ต้องมากังวลกับการจดบันทึก ทำให้การสนทนาเป็นธรรมชาติและสามารถที่จะสังเกตต่อกับปฏิกิริยาของผู้ให้ข้อมูล และสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์นั้นๆ ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้หากผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียง ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียง

3.2.3 การจัดสัมมนากลุ่มย่อยหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ที่เกี่ยวข้อง

เพื่อประมวลความคิดเห็นและอภิปรายในประเด็นปัญหา มีขั้นตอนหลักการเตรียมการสนทนากลุ่ม ดังนี้

1. การกำหนดหัวข้อคำถามและวัตถุประสงค์ โดยผู้วิจัยมีการกำหนดปัญหาคำถาม และวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่าต้องการสิ่งใด มีการเตรียมผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้ช่วยและทีมวิจัย เพื่อคอยอำนวยความสะดวกและการสังเกตพฤติกรรมในขณะที่สนทนา

2. ประชากรเป้าหมาย โดยกำหนดประชากรเป้าหมายที่จะให้ข้อมูลตอบการวิจัยที่ดีที่สุดที่สัมพันธ์กับหัวข้อและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. คำถามและประเด็นเพื่อการซักถาม แนวคำถามปกติมักเป็นคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่สอดคล้องกับปัญหาการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล

4. การจัดสนทนากลุ่ม

4.1 การเริ่มต้นการสนทนากลุ่ม อธิบายวัตถุประสงค์ กำหนดกติกาพื้นฐาน และปรึกษาหารือร่วมกัน

4.2 การดำเนินการสนทนากลุ่ม เป็นการสนทนาจากประเด็นย่อยเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นหลัก เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสนทนาระบุพฤติกรรม ปัจจัย เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

4.3 การยุติการสนทนา โดยให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้ให้ความคิดเห็น หรือสะท้อนกระบวนการสนทนากลุ่ม

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านและสมบูรณ์มากที่สุด คณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ คือ การเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ รายงาน บทความวารสารวิชาการ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่างๆ ที่ได้รวบรวมไว้มาประกอบเป็นแนวคิดในการวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.1 ผู้วิจัยกำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.2 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการบันทึกเสียง

2.3 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งแยกแยะจับประเด็น

3. การจัดสัมมนากลุ่มย่อยหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจดบันทึก การบันทึกเสียง การสังเกตพฤติกรรม

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง ทั้งนี้หากมีประเด็นใดที่วิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจน ก็จะเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้

3. ข้อมูลที่ได้จากการจัดสัมมนากลุ่มย่อยหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) รวบรวมข้อมูลจากการจดบันทึก การถอดเทปแบบคำต่อคำ แล้วจึงวิเคราะห์คำตอบ และสังเกตพฤติกรรมเพื่อนำไปตอบข้อสรุปที่ตั้งสมมติฐานไว้ อาจจะมีการยกคำพูดของผู้ร่วมสนทนาใส่ในรายงานเพื่ออ้างอิงหรือสนับสนุนการวิจัยในแต่ละประเด็น

4. จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาแสดงในรูปแบบแผนภาพคุณค่า (Value Proposition Canvas) เพื่อค้นหาแนวทางหรือวิธีการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการ

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน: กรณีศึกษา โครงการ “คู่มือ เกี่ยวก้อย แก้อจนคนขอนแก่น” ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพ และแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้เข้าร่วมโครงการฯ โดยนำเอาความต้องการของครัวเรือนยากจนมาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและส่งเสริมการมีงานทำให้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย ได้ผลการวิจัยดังนี้

4.1 สภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการคู่มือ เกี่ยวก้อย แก้อจนคนขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 16 คน จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. **กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้** จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 โดยเป็นกลุ่มที่มีความต้องการในการหารายได้เสริม การส่งเสริมด้านอาชีพ การรวมกลุ่ม ช่องทางการตลาด และการพัฒนาทักษะฝีมือ มีลักษณะดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอายุเฉลี่ย 55 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 5,200 บาทต่อเดือน รายจ่ายครัวเรือน 2,560 บาทต่อเดือน หนี้สินเฉลี่ย 81,800 บาท โดยส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย (Persona) มีรายละเอียดดังภาพที่ 4.1

คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย (Persona)

กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้

ข้อมูลทั่วไป - อายุ 36-68 ปี- เพศชาย 1 คน และหญิง 4 คน- การศึกษาระดับ ป.4 - ม.3- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2 - 5 คน- รายได้ครัวเรือน 2,500 - 9,000 บาท/เดือน- รายจ่ายครัวเรือน 1,600 - 5,000 บาท/เดือน- หนี้สินครัวเรือน 20,000 - 215,000 บาท- เงินออม 120 - 5,000 บาท/ปี- อาชีพรับจ้างทั่วไป/เลี้ยงจิ้งหรีด/นวดจับเส้น/เลี้ยงวัว- แหล่งกู้ยืมเงิน กองทุนหมู่บ้าน/ธกส.	ทรัพย์สินของครอบครัว - ที่ดินสำหรับปลูกบ้านพักอาศัย- รถจักรยานยนต์- พัดลม- จักรเย็บผ้า- โทรทัศน์- โทรศัพท์มือถือ- เครื่องซักผ้า- ตู้เย็น
	สภาพปัญหาที่ครอบครัวประสบก่อนเข้าร่วมโครงการ - ไม่มีที่ดินทำกิน- ไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ- รับจ้างทั่วไป ไม่มีงานทำต่อเนื่องทำให้มีรายได้ไม่แน่นอน- สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง- ค่าขายตามตลาดนัดไม่ได้ เนื่องจากตลาดปิดจากสถานการณ์โควิด-19- ขาดความรู้ในโครงการ- มีหนี้สินมาก- อายุมาก

คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย (Persona) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ (ต่อ)

ประโยชน์และความคาดหวังอยากได้รับ - มีอาหารที่หาทานได้ตามท้องทุ่งนา เช่น ผัก ปลา กบ เขียด- อยากได้เปิด ไร่ มาเลี้ยงตามธรรมชาติ ควบคู่กับการปลูกพืชผักสวนครัว- อยากเรียนนวดจับเส้นเพิ่มเติม และต้องการการสนับสนุนในเรื่องของอุปกรณ์การนวด การจัดสถานที่สำหรับนวดภายในบริเวณบ้านของตนเอง- อยากเลี้ยงปลาในโอ่งเพิ่มเติม เช่น ปลาดุก จะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากการเลี้ยงจิ้งหรีด- ต้องการให้มีการอบรมให้ความรู้ พัฒนาฝีมือและผลิตภัณฑ์ การรวมกลุ่ม รวมทั้งต้องการให้มีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของชุมชนเกี่ยวกับการทอเสื่อกก/ผือ/หญ้ายังกา โดยใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชน- อยากทำโรงเรือนขนาดใหญ่ สำหรับเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด เนื่องจากเคยไปศึกษาดูงานที่อำเภอหนองหานว่ามีตลาดรับซื้อและในชุมชนก็มีหลายครัวเรือนที่เลี้ยงอยู่ตอนนี้ เพราะจะได้เป็นอาชีพหลักให้กับครอบครัว	ปัญหา/อุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจน - ไม่มีที่ดินทำกิน- ไม่มีไฟฟ้าใช้- รายได้ไม่แน่นอน- อายุมาก- ปัญหาด้านสุขภาพ เช่นโรคหัวใจ ความดัน เนื่องจากในมดลูก- ขาดความรู้ความเข้าใจในโครงการฯ เช่น ได้รับขี้จิ้งหรีดและอุปกรณ์จากโครงการ แต่เป็นเชื้อราทั้งหมด ทำให้ไม่ได้ผลผลิต- ขาดการส่งเสริมทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ในชุมชนการทอเสื่อกก- ประสบปัญหาภัยแล้งทำให้ปลูกพืชผักสวนครัว และพืชทางการเกษตรไม่ได้ผล- ปัญหาการขาดแคลนน้ำในการเกษตร เนื่องจากน้ำในชุมชนเป็นน้ำเค็ม- ขาดวัสดุ/อุปกรณ์/สถานที่ในการนวดจับเส้น

ภาพที่ 4.1 Persona ของผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้

2. กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 โดยในกลุ่มนี้จะเป็นคนชรา ผู้ป่วย บุคคลที่มีปัญหาในด้านสุขภาพ ไม่ต้องการพัฒนาอะไรเพิ่มเติม ต้องการเพียงรับจ้างหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มีรายได้จากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐและเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มีลักษณะดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอายุเฉลี่ย 60 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 4,218 บาทต่อเดือน รายจ่ายครัวเรือน 2,364 บาทต่อเดือน หนี้สินเฉลี่ย 21,182 บาท โดยส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย (Persona) มีรายละเอียดดังภาพที่ 4.2

คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย (Persona) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์

ข้อมูลทั่วไป - อายุ 36 - 68 ปี- เพศชาย 2 คน และหญิง 9 คน- การศึกษาระดับต่ำกว่าประถมศึกษา – ป.6- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 - 7 คน- รายได้ครัวเรือน 0 - 12,000 บาท/เดือน- รายจ่ายครัวเรือน 600 - 8,000 บาท/เดือน- หนี้สินครัวเรือน 0 - 120,000 บาท- เงินออม 600 - 10,000 บาท/ปี- อาชีพรับจ้างทั่วไป/เลี้ยงจิ้งหรีด/นวดจับเส้น/เลี้ยงวัว- แหล่งกั๊ยืมเงิน กองทุนหมู่บ้าน/ธกส.	ทรัพย์สินของครอบครัว - ที่ดินสำหรับปลูกบ้านพักอาศัย - รถจักรยานยนต์- โทรศัพท์ - โทรศัพท์ - วิทยุ สภาพปัญหาที่ครอบครัวประสบก่อนเข้าร่วมโครงการ - ไม่มีที่ดินทำกิน- ไม่มีรายได้/ไม่มีอาชีพ- ไม่มีที่อยู่อาศัย- มีหนี้สินมาก- อายุมาก ไม่สามารถประกอบอาชีพได้- ทำนาไม่ได้ผลผลิต เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้ง- ที่ดินที่ปลูกผักสวนครัวที่ได้จากโครงการ ไม่ใช่ที่ดินของตนเอง- งานรับจ้างน้อยลง เนื่องจากสถานการณ์โควิด
สภาพปัญหาที่ครอบครัวประสบก่อนเข้าร่วมโครงการ - เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ดูแลลูกในวัยเรียน และลูกชายคนเล็กมีปัญหาติดเกมส์ หัวร้อน ทำลายข้าวของในบ้าน- มีรายได้จากหัวหน้าครอบครัวคนเดียว แต่ก็ประสบปัญหาโควิด-19 ทำให้งานน้อยลง ทำให้เงินไม่พอใช้ในครัวเรือน ต้องมีการหยิบยืมจากญาติพี่น้อง- โครงการฯ ได้มอบไก่ไข่มาเลี้ยง แต่เมื่อไก่หยุดออกไข่ก็ได้นำไปขาย เพื่อนำเงินมาลงทุนค้าขาย ซึ่งก็ยังไม่เพียงพอต่อการลงทุน ต้องไปกู้เงินจากธนาคารไทยเครดิต (TCR) เพิ่มเติม ซึ่งแต่ละเดือนต้องจ่ายทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยเดือนละ 2,000 บาท- เคยออมเงินกับชุมชน แต่ตอนนี้กั๊ยมาใช้หมดแล้ว- เนื่องจากมีปัญหาด้านสุขภาพหลายโรครุมเร้า ได้เพียงทำตุ้งชาย (ตุ้งหรือธง เป็นธงแบบห้อยยาวจากบนลงล่าง) แต่รายได้ก็ไม่แน่นอน ต้องประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งค่าใช้จ่ายหลักๆได้มาจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ- ปัญหาการหย่าร้างของคนในครอบครัว- อยู่กับลูกสาว 2 คน จะไปทำงานที่อื่นก็เป็นห่วงลูกเลยเลือกที่จะทำไร่ ทำนาอยู่ที่บ้าน	ประโยชน์และความคาดหวังอยากได้รับ - มีความสุขตามอัตภาพ (ไม่มีความทุกข์) รู้สึกว่าตนเองอายุมากแล้ว ไม่ได้มีความต้องการอะไรเพิ่ม- ไม่มีความคิดที่จะพัฒนาอะไร นอกจากการรับจ้างเพื่อจะได้เงินมาจุนเจือครอบครัวเท่านั้น- ต้องการได้วัว-ควายมาเลี้ยง- ต้องการเงินทุนมาลงทุนค้าขายเพิ่ม- ต้องการเงินทุนมาทำชาเล้งติดมอเตอร์ไซด์ เพื่อไปค้าขายเพิ่มเติม เช่น ขายผลไม้- ต้องการเงินทุนมาใช้จ่ายในครัวเรือน ปัญหา/อุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจน - ไม่มีที่ดินทำกิน- รายได้ไม่แน่นอน/งานรับจ้างน้อยลง- อายุมาก ไม่มีความพร้อมในการประกอบอาชีพ- สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงมีโรครุมเร้า ไม่สามารถทำงานได้- ดินไม่ดีทำให้ปลูกพืชผักสวนครัวไม่ได้ผลผลิต- ประสบปัญหาแมลงศัตรูพืช- ไม่มีความรู้ในโครงการ เช่น ได้รับไก่จากโครงการมาเลี้ยงก็เป็นโรคตายหมด

แผนภาพที่ 4.2 Persona ของผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์

4.2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการคู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก้วจันคนขอนแก่น

ผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีข้าราชการคู่เสี้ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมทั้งหมด 13 คน จากหน่วยงาน สำนักงานแรงงานจังหวัดขอนแก่น สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดขอนแก่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 6 ขอนแก่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านฝาง สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น หอการค้าจังหวัดขอนแก่น และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น

โดยได้แบ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่เลี้ยงผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ และ 2) กลุ่มที่เลี้ยงผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์ เพื่อแบ่งปันข้อมูลและระดมสมอง ทำความเข้าใจความต้องการและเสนอความคิดเห็นในการตอบสนองประโยชน์ความคาดหวังอยากได้รับและข้อกังวลที่อาจส่งผลในการร่วมโครงการ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ผลจากการระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้

ประโยชน์และความคาดหวังอยากได้รับ (Gains)	สิ่งที่สร้างคุณค่าที่อยากได้รับ (Gain Creators)
1) มีอาชีพที่มั่นคง, มีรายได้ที่แน่นอน, มีงานประจำ, สามารถพัฒนาทักษะได้	1) พัฒนาทักษะฝีมือ, การอบรมให้ความรู้
2) ต้องการทำอาชีพอิสระ, มีรายได้เสริม, สามารถทำงานที่บ้านได้, อยากรับจ้างอิสระ	2) การประชาสัมพันธ์จับคู่หางาน เพื่อให้เข้าถึงแหล่งข้อมูล
3) ต้องการเป็นผู้ประกอบการด้วยตัวเอง, การรวมกลุ่ม	3) ให้ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ, ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจ (อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน+ผู้นำชุมชน+หอการค้า+สภาอุตสาหกรรม) เข้าร่วม

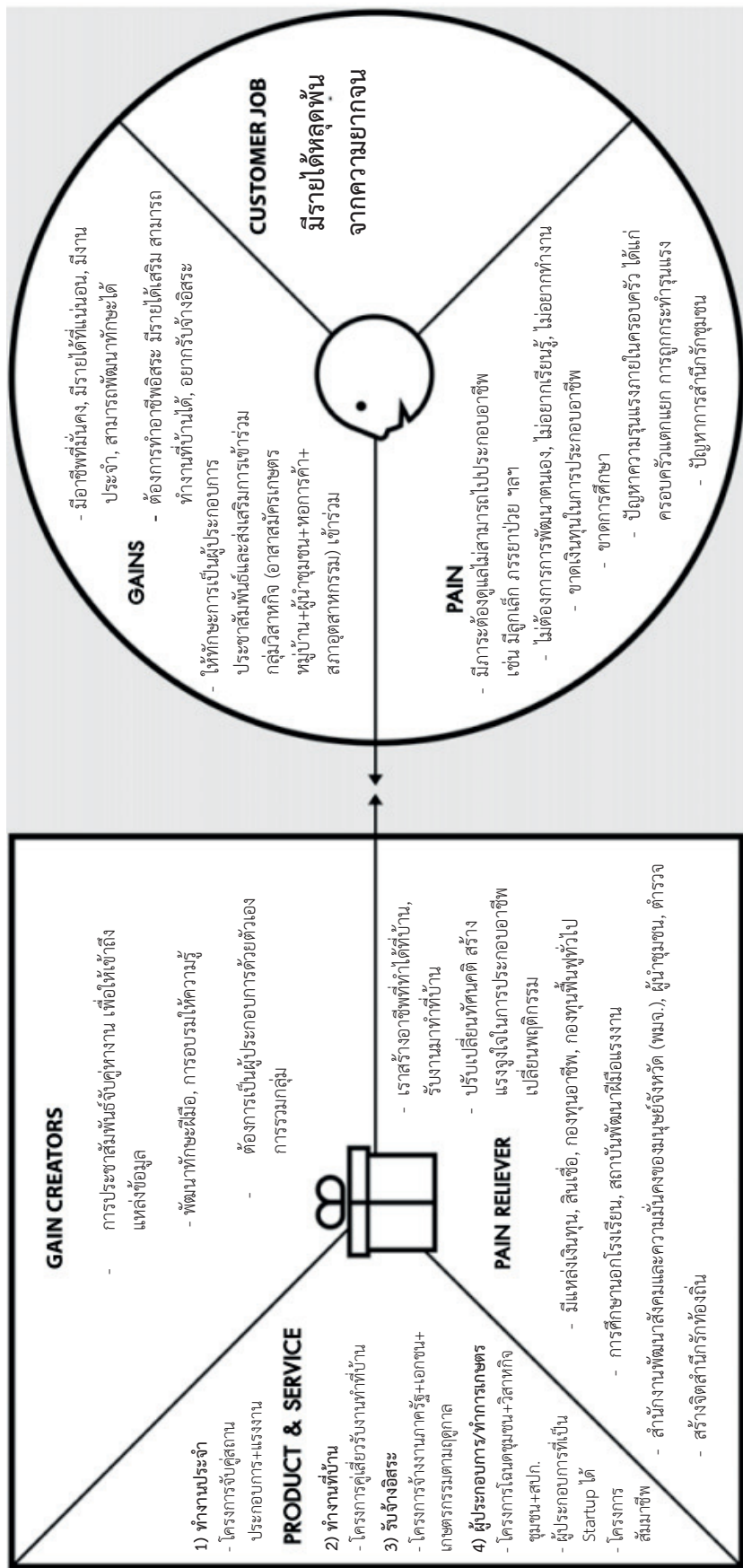
ตารางที่ 4.1 ผลจากการระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ (ต่อ)

ปัญหา/อุปสรรค ที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจน (Pains)	สิ่งที่แก้ไขปัญหา/อุปสรรค ที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจน (Pains Relievers)
1) มีภาระต้องดูแลไม่สามารถไปประกอบอาชีพ เช่น มีลูกเล็ก ภรรยาป่วย ฯลฯ	1) เราสร้างอาชีพที่ทำได้ที่บ้าน, รับงานมาทำที่บ้าน
2) ไม่ต้องการพัฒนาตนเอง, ไม่อยากเรียนรู้, ไม่อยากทำงาน	2) ปรับเปลี่ยนทัศนคติ สร้างแรงจูงใจในการประกอบ อาชีพ เปลี่ยนพฤติกรรม
3) ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ	3) มีแหล่งเงินทุน, สินเชื่อ, กองทุนอาชีพ, กองทุนฟื้นฟู ทั่วไป
4) ขาดการศึกษา	4) การศึกษานอกโรงเรียน, สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน
5) ปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวแตกแยก การถูกกระทำรุนแรง	5) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด (พมจ.), ผู้นำชุมชน, ตำรวจ
6) ปัญหาการสำนึกรักชุมชน	6) สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น

จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาแสดงในรูปแผนภาพการสร้างคุณค่า (Value Proposition Canvas)
ดังภาพที่ 4.3

แผนภาพการสร้างคุณค่าความสอดคล้องระหว่างความต้องการและคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition Canvas)

กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้

ภาพที่ 4.3 แผนภาพการสร้างคุณค่าความสอดคล้องระหว่างความต้องการและคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition Canvas) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้

จากแผนภาพการสร้างคุณค่าความต้องการพื้นฐานของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ คือต้องการมีรายได้หลุดพ้นจากความยากจน และจะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการได้ โดยการส่งเสริมการทำงานทำใน 4 รูปแบบ คือ 1) ทำงานประจำ 2) ทำงานที่บ้าน 3) รับจ้างอิสระ และ 4) ผู้ประกอบการ/ทำการเกษตร

ตัวอย่างผู้เข้าร่วมโครงการที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ คุณพ่อทองจันทร์ (นามสมมติ)....คู่เสี่ยวแห่งอำเภอเป็ยน้อย

คุณพ่อทองจันทร์ อายุ 63 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากอำเภอเป็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันคุณพ่ออาศัยอยู่กับบุตรสาว หลานชายและหลานสาว ในบ้านชั้นเดียวที่ปลูกบนที่ดินของอดีตภรรยา พื้นที่ประมาณ 50 ตร.ว. รวม 4 คน ซึ่งรายได้หลักของครอบครัวมาจากคุณพ่อเพียงคนเดียว เนื่องจากปัจจุบันลูกสาวไม่ได้ไปทำงานที่ กทม.เหมือนเคย ต้องกลับมาเลี้ยงหลานวัยขวบกว่า และ 3 ขวบ

คุณพ่อทองจันทร์ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า ปัจจุบันมีรายได้ประมาณ 4,000 บาท/เดือน จากการขายจิ้งหรีด 3,000 บาท และขายกบ 1,000 บาท ซึ่งถ้าเทียบกับก่อนที่จะเข้าโครงการคุณพ่อจะมีรายได้จากเบี้ยคนชราและบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ถือว่าตอนนี้มีความสุขดี แคขายได้เงินมา 3,000 บาท ก็รู้สึกดีใจมากแล้ว ครอบครัวก็พออยู่พอกิน การเลี้ยงจิ้งหรีดทำให้ชีวิตมีความเพลิดเพลิน แม้ว่าตอนนี้ตนเองจะมีโรคประจำตัว คือ โรคหัวใจแต่ก็ได้รับการรักษาและทานยาตามคำสั่งแพทย์มาแล้ว 2-3 ปี ก็รู้สึกดีขึ้นมาก

แรกเริ่มเมื่อเข้าร่วมโครงการคู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วจันทน์ขอนแก่น ทางโครงการได้มอบไข่จิ้งหรีดแพ่งไข่ไก่กระดาด และกะละมังให้ ต่อมาคุณพ่อได้ทำบ่อเลี้ยงเพิ่ม 2 บ่อใหญ่ โดยได้ศึกษาวิธีเลี้ยงทาง Youtube โดยให้ลูกสาวเป็นคนหาข้อมูลให้ หลังจากนั้นก็ให้ลูกสาวสั่งซื้อไข่จิ้งหรีดมาเพาะเลี้ยงเพิ่ม ซึ่งการเลี้ยงจิ้งหรีดใช้เวลาเลี้ยง 1 เดือน 10 วัน ก็สามารถขายได้แล้ว ทั้งตัวและไข่ที่เพาะไว้สำหรับขายให้กับสมาชิกในชุมชน โดยจิ้งหรีดขายกิโลกรัมละ 100 บาท ส่วนไข่จิ้งหรีดขายขันละ 50 บาท บางส่วนตนเองก็จะเก็บไว้เพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ต่อไป ซึ่งอุปกรณ์ที่ต้องหาซื้อเพิ่มก็จะเป็นแพ่งไข่ไก่กระดาด ใช้เป็นที่หลบซ่อนตัวของจิ้งหรีด ราคาแพ่งละ 1 บาท โดยคุณพ่อก็จะหาซื้อมาเตรียมไว้ เพราะก็ค่อนข้างหายากและต้องเปลี่ยนเรื่อยๆ เนื่องจากนานไปแพ่งไข่ไก่กระดาดจะเปื่อยและจากการถูกจิ้งหรีดกัดทะ นอกจากนี้การเลี้ยงจิ้งหรีดแล้วบริเวณหลังบ้านคุณพ่อก็เลี้ยงกบในโอ่งด้วย ซึ่งการเลี้ยงกบก็จะใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ก็สามารถขายได้ ทำให้มีรายได้ส่วนนี้เพิ่มเข้ามาอีก ซึ่งกบจะขายได้กิโลกรัมละ 100 บาท ขายไปแล้วกว่า 30 กิโลกรัม โดยมีต้นทุนในการซื้อกบมาแรกเริ่มตัวละ 1 บาท ส่วนอาหารก็จะให้เป็นอาหารเม็ดสำหรับกบ

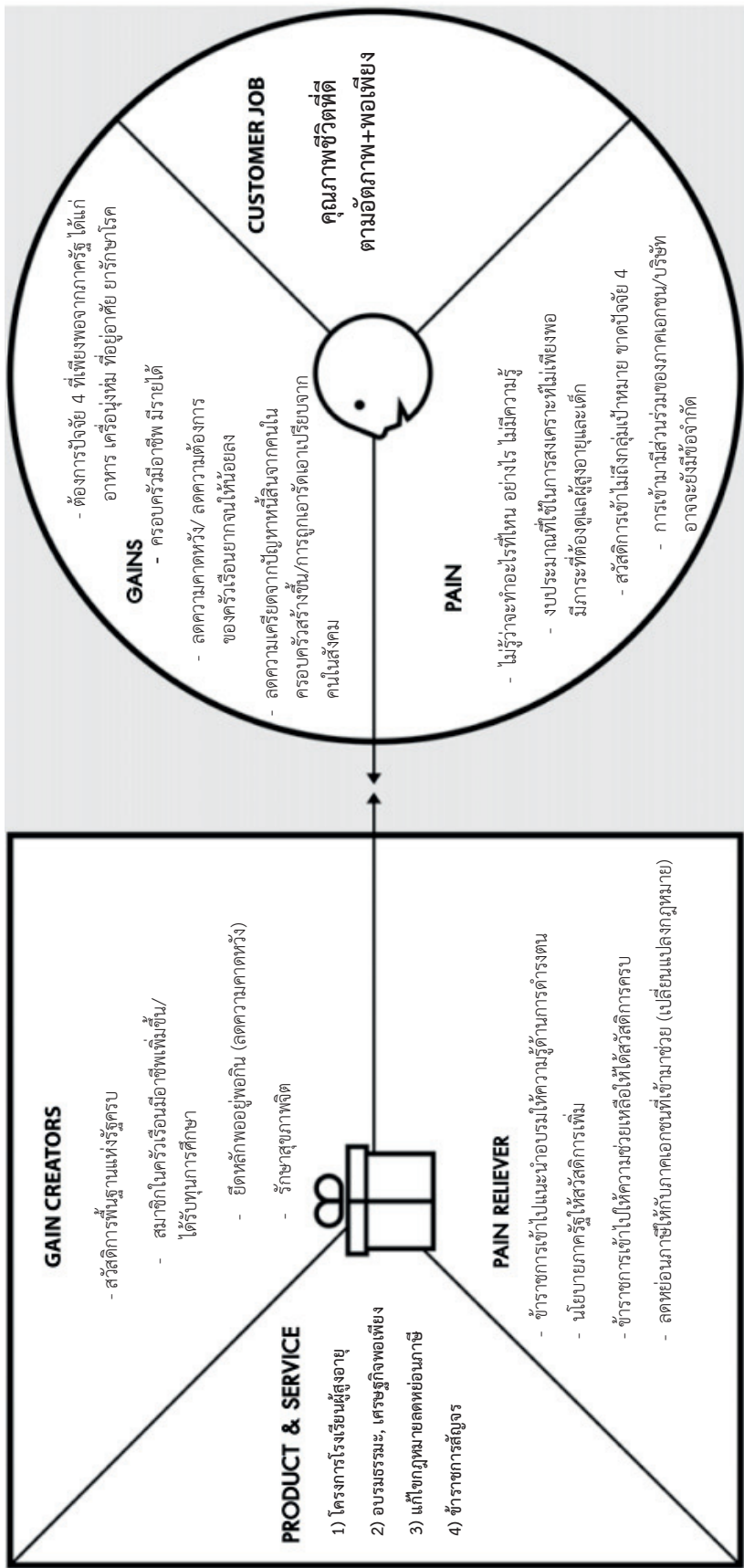
ปัจจุบันคุณพ่อทองจันทร์มีหนี้ ธกส. อยู่ประมาณ 100,000 บาท โดยคุณพ่อกำลังถึงโครงการในอนาคตที่กำลังจะขยายบ่อเลี้ยงจิ้งหรีดเพิ่มจาก 2 บ่อเป็น 3 บ่อ ซึ่งก็จัดเตรียมไว้แล้ว เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังบอกว่าจะมีความต้องการอยากเลี้ยงปลาในโอ่งเพิ่มอีก คาดว่าจะมีผลผลิตกว่า 40-50 กิโลกรัม สำหรับในส่วนของการดูแลสุขภาพคุณพ่อนั้น มาจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็ยน้อย เจ้าหน้าที่ได้เข้ามาติดตามผล แนะนำเรื่องต่างๆ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ มีความเอาใจใส่ผู้ร่วมโครงการเป็นอย่างดี

ตารางที่ 4.2 ผลจากการระดมความคิดเห็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์

ประโยชน์และความคาดหวังอยากได้รับ (Gains)	สิ่งที่สร้างคุณค่าที่อยากได้รับ (Gain Creators)
1) ต้องการปัจจัย 4 ที่เพียงพอจากภาครัฐ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค	1) สวัสดิการพื้นฐานแห่งรัฐครบ
2) ครอบครัวมีอาชีพ มีรายได้	2) สมาชิกในครัวเรือนมีอาชีพเพิ่มขึ้น/ ได้รับทุนการศึกษา
3) ลดความคาดหวัง/ ลดความต้องการ ของครัวเรือนยากจนให้น้อยลง	3) ยึดหลักพออยู่พอกิน (ลดความคาดหวัง)
4) ลดความเครียดจากปัญหาหนี้สินจากคนใน ครอบครัวสร้างขึ้น/การถูกเอารัดเอาเปรียบ จากคนในสังคม	4) รักษาสุขภาพจิต
ปัญหา/อุปสรรค ที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจน (Pains)	สิ่งที่แก้ไขปัญหา/อุปสรรค ที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจน (Pains Relievers)
1) ไม่รู้ว่าจะทำอะไรที่ไหน อย่างไร ไม่มีความรู้	1) ข้าราชการเข้าไปแนะนำ อบรมให้ความรู้ ด้านการดำรงตน
2) งบประมาณที่ใช้ในการสงเคราะห์ไม่เพียงพอ มีภาระที่ต้องดูแลผู้สูงอายุและเด็ก	2) นโยบายภาครัฐให้สวัสดิการเพิ่ม
3) สวัสดิการเข้าไม่ถึงกลุ่มเป้าหมาย ขาดปัจจัย 4	3) ข้าราชการเข้าไปให้ความช่วยเหลือ ให้ได้สวัสดิการครบ
4) การเข้ามามีส่วนร่วมของภาคเอกชน/บริษัท อาจจะยังมีข้อจำกัด	4) ลดหย่อนภาษีให้กับภาคเอกชนที่เข้ามาช่วย (เปลี่ยนแปลงกฎหมาย)

จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาแสดงในรูปแบบแผนภาพการสร้างคุณค่า (Value Proposition Canvas) ดังภาพที่ 4.4

แผนภาพการสร้างคุณค่าความสอดคล้องระหว่างความต้องการและคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition Canvas)
 กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องส่งเคราะห์

ภาพที่ 4.4 แผนภาพการสร้างคุณค่าความสอดคล้องระหว่างความต้องการและคุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition Canvas) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องส่งเคราะห์

จากแผนภาพการสร้างคุณค่า พบว่า ความต้องการพื้นฐานของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องส่งเคราะห์ คือการมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามอัตภาพ มีความพอเพียง และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการ โดยการใช้ความรู้ในการดำรงตน การดำรงชีวิต อบรม ธรรมะ และมอบสวัสดิการต่างๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน: กรณีศึกษาโครงการคู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น” และเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำมากำหนดและออกแบบวิธีการสัมภาษณ์ จากนั้นได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 16 คน และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 13 คน รวมทั้งได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการศึกษาวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น”

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน: กรณีศึกษาโครงการ คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปและปัญหาอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น” ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ และกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์

โดยกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ มีสภาพครัวเรือนยากจน มีหนี้สินมาก ไม่มีที่ดินทำกิน อายุมาก มีปัญหาสุขภาพ ขาดความรู้ในด้านการผลิต การตลาด ประสบปัญหาภัยธรรมชาติ ทำให้ประกอบอาชีพไม่ได้ เช่น ฝนแล้ง แต่คนในกลุ่มนี้ยังมีความต้องการทำงาน มีความต้องการหารายได้เสริม การส่งเสริมด้านอาชีพ การรวมกลุ่ม ช่องทางการตลาด และการพัฒนาทักษะฝีมือ

ในส่วนของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการที่ต้องสงเคราะห์ จะมีสภาพปัญหาคล้ายคลึงกับกลุ่มที่พัฒนาได้ เช่น ยากจน มีหนี้สินมาก ไม่มีที่ดินทำกิน อายุมาก เจ็บป่วย มีปัญหาสุขภาพ แต่สิ่งที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มนี้ไม่ต้องการทำงาน หรืออาจมีความต้องการทำงาน แต่ไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากอายุมาก เจ็บป่วย พิกัด คนกลุ่มนี้มีความต้องการเพียงปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต บางคนอยู่ในช่วงบั้นปลายชีวิต ต้องการแค่มีความสุขสงบทางกายและใจตามอัตภาพ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูชิต ชายทวีป (2018) ที่กล่าวว่า ความจนส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในชนบทที่ห่างไกล ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เช่น อาหารที่ถูกโภชนาการ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อปี อนึ่ง สภาพภูมิอากาศที่แห้งแล้งได้ส่งผลต่อผลผลิตทางการเกษตร เมื่อผลผลิตทางการเกษตรลดลง ย่อมส่งผลต่อรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อปีลดลงไปด้วย และงานวิจัยของ ธนพล สราญจิตร (2558) ที่ระบุว่า ปัญหาความยากจนในสังคมไทย เป็นปัญหาที่เรื้อรังมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังไม่มีวิธีการใดๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน ความยากจนเป็นปัญหาที่มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ 1) สาเหตุภายในตัวบุคคล ได้แก่ การขาดต้นทุน การผลิต ขาดที่ทำกิน ต้นทุนการผลิตมีราคาสูง ความเจ็บป่วยหรือพิการ การขาดความรู้ความสามารถ

และทักษะในการประกอบอาชีพ การขาดศีลธรรมและคุณธรรม ติดอบายมุข ยาเสพติด การว่างงาน ค่าแรงงานต่ำ การถูกเอาเปรียบ การเป็นหนี้ทั้งในและนอกระบบ 2) สาเหตุภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ การกระจายอำนาจที่ไม่เท่าเทียม นโยบายที่ไม่ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ระบบการบริหารงานภาครัฐที่ด้อยประสิทธิภาพ ความล่าช้า ความด้อยประสิทธิภาพ โครงสร้างภาษีที่ไม่เป็นธรรม การจัดสรรงบประมาณที่เหลื่อมล้ำ การให้ความสำคัญกับระบบทุนนิยม

5.1.2 วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ “คู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก้วจนคนขอนแก่น”

จากการศึกษา พบว่า มีแนวทางในการส่งเสริมการมีงานทำให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการที่พัฒนาได้ คือ 1) ทำงานประจำ 2) รับงานไปทำที่บ้าน 3) รับจ้างอิสระ 4) ผู้ประกอบการ/ทำการเกษตร โดยมีแนวทางดังนี้

1) **ทำงานประจำ** ผู้เข้าร่วมโครงการต้องการมีอาชีพที่มั่นคง มีงานประจำ มีรายได้แน่นอน ในกลุ่มนี้ข้าราชการคู่เสี่ยวประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัด หอการค้า สมาอุตสาหกรรม แจ้างประชาสัมพันธตำแหน่งงานว่างให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกิดการบรรจุงาน หากผู้เข้าร่วมโครงการยังมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมกับตำแหน่งงานว่างต้องให้การอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อให้มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของนายจ้าง ในส่วนของภาคเอกชน ทั้งหอการค้าและสมาคมอุตสาหกรรมมีบทบาทสามารถเป็นตัวกลางในการที่จะทำให้สถานประกอบการที่เป็นสมาชิกกับผู้เข้าร่วมโครงการที่ประสงค์จะทำงานได้มีโอกาสพบเจอหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อให้เกิดการบรรจุงานต่อไป

2) **รับงานไปทำที่บ้าน** หมายความว่า งานที่ลูกจ้างรับจากนายจ้างไปผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อมหรือแปรรูปสิ่งของในบ้านของลูกจ้าง หรือสถานที่อื่นที่มีใช้สถานประกอบการของนายจ้างตามที่ได้ตกลงกันเพื่อรับค่าจ้าง โดยใช้วัตถุดิบหรืออุปกรณ์ในการผลิตของนายจ้างทั้งหมดหรือบางส่วน และโดยปกติการทำงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งส่วนใด หรือทั้งหมดในกระบวนการผลิตหรือธุรกิจในความรับผิดชอบของนายจ้าง ผู้เข้าร่วมโครงการบางส่วนต้องการที่จะทำงาน แต่มีภาระความจำเป็นทางครอบครัว เช่น ดูแลผู้ป่วย มีลูกเล็ก ฯลฯ ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปทำงานยังที่อื่นได้ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องรับงานมาทำที่บ้าน โดยกรมการจัดหางาน มีกองทุนเพื่อผู้รับงานไปทำที่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับงานไปทำที่บ้านกู้ไปซื้อวัตถุดิบ และอุปกรณ์ในการผลิตหรือขยายการผลิตเพื่อสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับผู้รับงานไปทำที่บ้าน ซึ่งผู้สนใจสามารถรวมกลุ่มกันขอจดทะเบียนจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้านได้ที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดทุกแห่ง

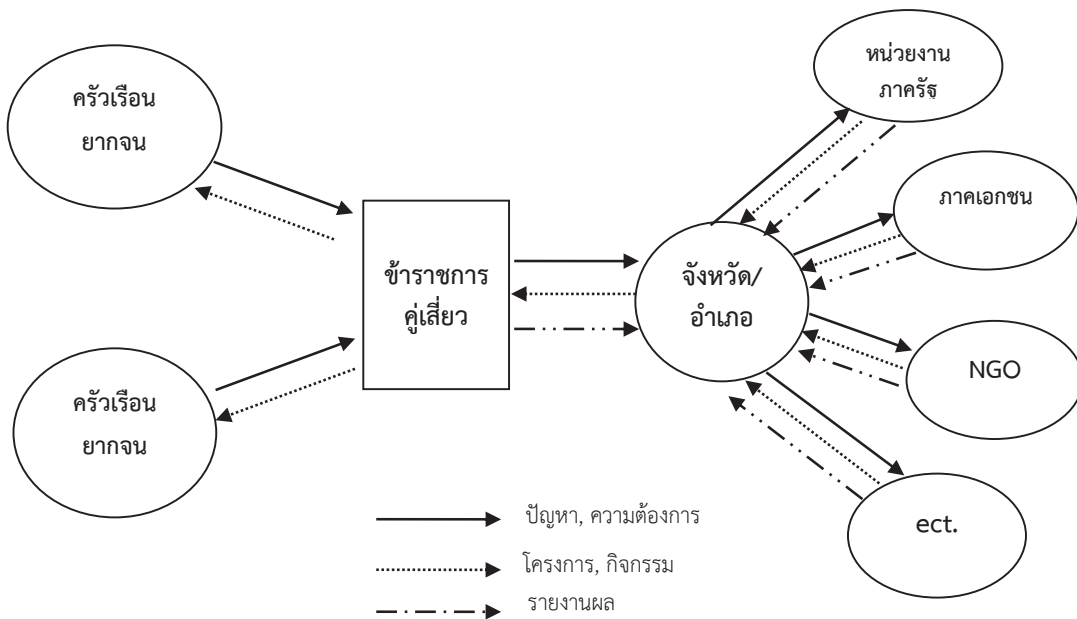
3) **รับจ้างอิสระ (Freelance)** คือ ผู้ที่มีอาชีพรับจ้างอิสระ ที่ไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานหรือองค์กร หรือบริษัทใดๆ พนักงานฟรีแลนซ์จะต้องจัดตารางเวลาการทำงานของตนเอง การรับเงินจากนายจ้าง ซึ่งจะเป็นลักษณะใดก็ได้แต่ตกลงกัน ขึ้นอยู่บนพื้นฐานความพึงพอใจของทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง ซึ่งในปัจจุบันมีผู้นิยมที่จะทำงานรับจ้างอิสระเป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีข้อดีคือ สามารถเลือกงานและองค์กรที่อยากทำได้ มีความเป็นอิสระ แต่ขณะเดียวกันก็มีข้อเสีย คือ งานที่ไม่แน่นอน ไม่มีมั่นคง

แนวทางในการส่งเสริมกลุ่มนี้จะมีความคล้ายคลึงกันกับกลุ่มที่ต้องการทำงานประจำ คือ ข้าราชการคู่เสี่ยวจะต้องเป็นตัวกลางในการประสานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อดำเนินการตามโครงการดังกล่าว

4) **ผู้ประกอบการ/เกษตรกร** หมายถึง อาชีพทุกประเภทที่ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเองแต่เพียงผู้เดียวหรือเป็นกลุ่ม เจ้าของกิจการเป็นผู้ลงทุนผลิตและจำหน่ายเอง คิดและตัดสินใจด้วยตนเองในทุกเรื่อง การเป็นผู้ประกอบการ/เกษตรกร ที่จะประสบความสำเร็จนั้น จะต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีความเข้มแข็งทั้งกำลังกาย กำลังใจ มีเงินทุน และมีความรู้ในธุรกิจที่จะทำเป็นอย่างดี การจะเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเป็นเรื่องที่ยาก ภาคเอกชนจึงถือว่ามีความสำคัญในการที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้คำแนะนำในการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จได้ เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินธุรกิจ

ส่วนการประกอบอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพที่ครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ให้ความสนใจมากที่สุด เพราะมีพื้นฐานความรู้ด้านการเกษตรและปัจจัยการผลิตในบางส่วนเป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพด้านนี้มากที่สุด

การส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้เข้าร่วมโครงการคู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วจนคนขอนแก่น มีผู้เกี่ยวข้องอยู่หลายฝ่าย ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ข้าราชการคู่เสี่ยวจะเป็นผู้ค้นหาปัญหาอุปสรรคและความต้องการในการประกอบอาชีพจากครัวเรือนยากจน จากนั้นจึงประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่านทางจังหวัด เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือตามความประสงค์ต่อไป

ภาพที่ 5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการคู่เสี่ยว เกี่ยวก้อย แก้วจนคนขอนแก่น

5.2 อภิปรายผล

1. ปัญหาที่ผู้เข้าร่วมโครงการประสบมีหลากหลายประเภท และมีระดับความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกันไป มีบางส่วนด้อยโอกาสในแทบจะทุกๆ ด้าน คือ ทั้งยากจน ขาดรายได้ มีปัญหาสุขภาพ ขาดความรู้ความศึริเริ่มสร้งสรค้ที่จะนำพาดตนเองและครอบครัวให้หลุดพ้นจากวัฏจักรความยากจน ต้องการผู้ที่มีความเข้าใจสภาพปัญหามาให้คำแนะนำ คอยช่วยเหลือ และชี้แนะแนวทางในการต่อสู้กับความยากจน โดยหลายๆ หน่วยงานจะต้องมาบูรณาการ การทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนดังกล่าว สอดคล้องกับ จันทิมา ล่ามแขก และ อจิรภาสึ เพียรชุนทด (2564) พบว่า ปัญหาความยากจน มีความซับซ้อนและเกี่ยวโยงกับหลายหน่วยงาน ทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่เป็นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้น การแก้ไขปัญหาก็มีลักษณะ ต้องเป็นความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การแก้ไขปัญหาคความยากจนทำแบบแยกส่วน หรือต่างคนต่างทำไม่สามารถแก้ไขปัญหาคได้อย่างยั่งยืนหรือได้ผลตามที่คาดหวังไว้

2. การส่งเสริมการมีงานทำให้แก่ครัวเรือนยากจนในแต่ละครัวเรือนจะต้องพิจารณา ทั้งจากความต้องการ สภาพพื้นที่ ความรู้ ความสามารถ และสุขภาพอนามัยของผู้เข้าร่วมโครงการว่ามีความพร้อมความสามารถที่จะทำงานประเภทไหนเพียงใด ดังนั้นการแก้ปัญหาหรือการส่งเสริมจะต้องพิจารณาเป็นกรณีเฉพาะราย เจาะจงเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับ จันทิมา ล่ามแขก และอจิรภาสึ เพียรชุนทด (2564) พบว่า ปัญหาความยากจนในระดับครัวเรือนนั้นเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนและแตกต่างกันไป ในแต่ละครัวเรือน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากและท้าทายในการแก้ปัญหา เนื่องจากในแต่ละครัวเรือนที่ยากจนมีปัญหาและสาเหตุของความยากจนที่แตกต่างกันหรือบางครั้งอาจมีปัญหาและสาเหตุหลายประการในเวลาเดียวกัน รวมทั้งระดับความรุนแรงของปัญหาที่แตกต่างกันอีกด้วย ซึ่งทำให้การที่จะแก้ปัญหา นั้นอาจไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาคด้วยการใช้โครงการ/กิจกรรม เพียงอย่างเดียวได้ แต่จะต้องค้นหาสาเหตุของความยากจนที่แท้จริง รวมทั้งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไขปัญหาค และบางครั้งอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีคิด หรือปรับเปลี่ยนวิถีและแบบแผนการดำเนินชีวิต และเพื่อให้การดำเนินงานการแก้ไขปัญหาคเกิดผลสำเร็จต้องอาศัยความทุ่มเท ความเสียสละของผู้มีส่วนร่วม โดยอาศัยความตั้งใจและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของครัวเรือนยากจนไปพร้อมกับการส่งเสริม และบูรณาการภารกิจของส่วนราชการต่างๆ

3. ภาคเอกชนยังมีส่วนร่วมในโครงการคู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก่จนคนขอนแก่น ค่อนข้างน้อย ภาคเอกชนเป็นอีกภาคส่วนที่สำคัญในการจะผลักดันโครงการให้ประสบความสำเร็จ เพราะมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินธุรกิจ ภาคเอกชนควรมีบทบาท ดังนี้ 1) การส่งเสริมด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ 2) ส่งเสริมด้านการตลาด 3) ส่งเสริมด้านการจ้างงาน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) ได้กล่าวถึงบทบาทภาคเอกชน/ชุมชนในการแก้ไขปัญหาคความยากจนว่า ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคม เป็นระยะเวลานาน โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและศักยภาพของแรงงานในการประกอบอาชีพ พัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทและชุมชนเมืองให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้งรายได้อให้แก่ประชาชน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคความยากจนในท้ายที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรให้โครงการคู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก่জনคนขอนแก่น เป็นวาระจังหวัดที่ทุกภาคส่วนต้องตระหนักรู้และมีส่วนร่วม จากการศึกษาพบว่า คริวเรือนยากจนบางคริวเรือนยังไม่ทราบว่าโครงการนี้คืออะไร มีวัตถุประสงค์ หรือจะให้ประโยชน์อะไรแก่เขาบ้าง และในส่วนของข้าราชการคู่เสี้ยว จากการศึกษาสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่า มีข้าราชการคู่เสี้ยวเพียงส่วนน้อยที่มีความรู้ความเข้าใจในโครงการอย่างลึกซึ้ง ส่วนใหญ่จะทราบและรู้จักว่ามีโครงการนี้ แต่ยังไม่ทราบว่าวัตถุประสงค์หรืออุดมการณ์ของโครงการอย่างชัดเจน และมีบางส่วนที่ย้ายมาใหม่ยังไม่ทราบว่าโครงการนี้แต่อย่างใด

โดยจังหวัดต้องประชาสัมพันธ์ทุกภาคส่วนทุกระดับตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้าน อำเภอ จนถึงระดับจังหวัด รับทราบถึงที่มา วัตถุประสงค์ของโครงการ ให้ทุกคนมีจุดหมายร่วมกันในการที่จะจัดความยากจนในจังหวัด ทุกหน่วยงานเมื่อจะดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ จะต้องบรรจุกลุ่มเป้าหมายคริวเรือนยากจนในกิจกรรมหรือโครงการที่จะดำเนินการด้วย

2. ควรให้มีระบบการประเมินผลจากหน่วยงานภายนอก อาทิเช่น มหาวิทยาลัยในพื้นที่ เพื่อจะได้ประเมินโครงการว่าสามารถดำเนินการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือไม่และมีประสิทธิภาพเพียงใด

3. โครงการควรมีความต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงักเมื่อเปลี่ยนผู้บริหาร ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความจนไม่มีวันหมดไปจากโลก ดังนั้นการแก้ปัญหาความยากจนจะต้องดำเนินการให้มีความต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงัก เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน

4. ควรขยายโครงการไปจังหวัดอื่นๆ จากการศึกษา พบว่า โครงการคู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก่জনคนขอนแก่น มีแนวคิดที่ดีมีการนำเอาวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานสามารถที่จะแก้ปัญหาความยากจนได้ในระดับหนึ่ง โดยในเบื้องต้นเมื่อเข้าโครงการ คริวเรือนยากจนจะได้รับการช่วยเหลือเป็นถุงยังชีพ ได้รับการตรวจสอบสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ควรได้รับ เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เบี้ยคนชรา เบี้ยคนพิการ เป็นต้น หากยังไม่ได้รับข้าราชการคู่เสี้ยวจะดำเนินการให้ได้รับสิทธิ นอกจากนี้โครงการยังได้ให้ความช่วยเหลือด้านอื่นๆ อีก เช่น รายได้และอาชีพ การศึกษา สุขภาพ และที่อยู่อาศัย

หากโครงการนี้ได้รับการขยายไปยังจังหวัดอื่นๆ และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ จะทำให้คริวเรือนยากจนซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ ได้รับประโยชน์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้ทุกภาคส่วนนำไปปฏิบัติให้เห็นผล ซึ่งจะส่งผลโดยรวมต่อความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

โครงการคู่เสี้ยว เกี่ยวก้อย แก่জনคนขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ต้องการช่วยเหลือคริวเรือนยากจนใน 5 ด้าน ได้แก่ สวัสดิการแห่งรัฐ รายได้และอาชีพ การศึกษา สุขภาพ และที่อยู่อาศัย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะด้านรายได้และอาชีพเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นอื่นๆ ด้วย

บรรณานุกรม

- กรมการจัดหางาน. (2564). *ภารกิจของหน่วยงาน กรมการจัดหางาน*. สืบค้น 20 สิงหาคม 2564, จาก https://www.doe.go.th/prd/main/general/param/site/1/cat/30/sub/0/pull/singleview/view/detail/object_id/5.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2559). *คู่มือการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2560-2564*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงแรงงาน. (2564). รัฐบาลไปทำที่บ้าน. สืบค้น 6 กันยายน 2564, จาก <https://lb.mol.go.th/คนหางาน-คนว่างงาน/แนะนำอาชีพ/รัฐบาลไปทำที่บ้าน>.
- คณาจารย์วิชาเอกการจัดการธุรกิจไซเบอร์ วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม. (2563). *แผนภาพการสร้างคุณค่า (The Value Proposition Canvas)*. สืบค้น 16 กรกฎาคม 2564, จาก <http://cosci.swu.ac.th/news-event/cas/2020/value-proposition>.
- จันทิมา ล่ามแขก และอจิรภาส เพียรขุนทด. (2564). การแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา โครงการคู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น. *วารสารวิชาการธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 21(2), 109-122.
- ชูชิต ชายทวีป. (2018). ปัจจัยสำเร็จของการลดปัญหาความยากจน. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ (มหาวิทยาลัยมหิดล)*, 3(2), 188- 196.
- ธนพล สราญจิตร. (2015). ปัญหาความยากจนในสังคมไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์น เอเชีย*, 5(2), 12-21.
- วิบูลย์ รัตนารณวงศ์ และคณะ. (2020). *การพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). กรอบประเด็นการระดมความคิดเห็น เรื่อง “คนจน: โอกาสใหม่ในการพึ่งตนเอง”. ขอนแก่น: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดขอนแก่น. (2564). *แก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดขอนแก่น ปี 2564 โครงการคู่เสี่ยว เกี้ยวก้อย แก้วคนขอนแก่น*. ขอนแก่น: สำนักงานพัฒนาชุมชน.
- สุริยะ หาญพิชัย, สุเทพ เขาวลิต และวารภรณ์ ทรัพย์รวงทอง. (2559). *ยุทธศาสตร์ขจัดความยากจนของเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ (ดุชนิพนธ์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ดุชนิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี)*.
- หวัง จวินตัน และกฤชวรรณ โล่ห์วัชรินทร์. (2563). การนำนโยบายแก้จนตรงเป้าไปปฏิบัติของสาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 18(1), 45-48
- HASTEGA DIGITAL GROUP. (2019). *The Value Proposition Canvas คุณค่าที่ส่งมอบให้ลูกค้า*. สืบค้น 16 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.hastega.co.th/blogs/value-proposition-canvas/>.

THE WORLD BANK. (2020). *Tackling Poverty and Inequality in Thailand*. สืบค้น 6 กันยายน 2564, จาก <https://www.worldbank.org/en/news/infographic/2020/03/03/tackling-poverty-and-inequality-in-Thailand>.

THE WORLD BANK. (2563). อัตราความยากจนของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นท่ามกลางเศรษฐกิจที่ชะลอตัว. สืบค้น 6 กันยายน 2564, จาก <https://www.worldbank.org/th/news/press-release/2020/03/03/thailands-poverty-on-the-rise-amid-slowing-economic-growth>.

พิมพ์ที่ : หจก.ขอนแก่นการพิมพ์

64-66 ถ.รื่นรมย์ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ / แฟกซ์ : 043-221938 / 2564

Email : khonkaenprint@yahoo.com

Email : kk_p902@hotmail.com

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ศาลากลางจังหวัด (หลังเก่า) ชั้น 3 ถนนศูนย์ราชการ ตำบลในเมือง

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 0-4323-9016, 0-4323-4752

www.doe.go.th/lmi-ne